

Р. Ш. Алимсаева, Е. Е. Велькер

ЎАДИЙ МЕҲНАТ

Умумтаълим мактабларининг
9-синф ўқувчилари учун

ДАРСЛИК
(қизлар учун нусха)

Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан министрлиги тавсия этган

KELESHEK
2030
КОКШЕТАУ

УЎТ 373
КБТ 74.263
А44

Алимсаева Р. Ш., Велькер Е. Е.
А44 **Бадий меҳнат: умумтаълим мактабларининг 9-синф ўқувчилари**
учун дарслик (қизлар учун нусха) / Р. Ш. Алимсаева, Е. Е. Велькер. –
Кокшетау: Келешек-2030, 2019. – 112 б.

ISBN 978-601-317-487-7

УЎТ 373
КБТ 74.263

Дарсликнинг электрон нусхаси: <http://keleshek-2030.kz/books/ht9duz.php>

ISBN 978-601-317-487-7

© «Келешек-2030» ЖЧШ, 2019

ШАРТЛИ БЕЛГИЛАР

- – амалий иш
- – изланиш
- – тадқиқот
- – якка тартибда ишлаш
- – гуруҳда ишлаш
- – саволлар ва топшириқлар
- – хавфсизлик техникаси қоидалари
- – тақдимот

МУНДАРИЖА

Кириш	5
Манзарали-амалий санъат	6
§ 1. Қозоғистоннинг анъанавий тўқимачилик санъати. Қозоқ гиламлари. Шолча.....	8
§ 2. Гиламдўзлик. Гобелен. Замонавий гилам намуналари.....	14
§ 3. Гилам тўқиш материаллари ва асбоб-ускуналари.....	18
§ 4. Буюм эскизини яшаш. Материаллар ва асбоб-ускуналарни тайёрлаш.....	20
§ 5. Ижодий иш бажариш. Буюмни безатиш.....	22
§ 6. Тақдимот. Кўргазма ташкиллаштириш.....	28
Дизайн ва технология	32
§ 7. Мода оламидаги замонавий услубий йўналишлар (мустақил тадқиқот).....	34
§ 8. «Мода ва якка шахс мувофиқлиги» эксперименти. Шахсий имидж яшаш. Ғояларни амалга ошириш.....	38
§ 9. Визаж воситалари, соч турмаги ва аксессуарлар ёрдамида шахсий қиёфа яратиш.....	40
§ 10. Шахсий имидж яратиш учун либос / аксессуарлар коллекциясини яшаш эксперименти.....	42
§ 11. Тақдимот.....	52
§ 12. Содда геометрик шаклли «FAST CLOTH» услубидаги кийимлар (пончо, кейп, туника) дизайни.....	56
§ 13. Кийим ва аксессуарларни замонавий ишлаб чиқариш.....	58
§ 14. Эскиз. Ғояни амалга ошириш. Материаллар ва асбоб-ускуналарни тайёрлаш.....	60
§ 15. Буюмни яшаш. Қисмларни бичиш.....	62
§ 16. Якка қисмларга ишлов бериш. Қисмларни бириктириш ва буюмни безаш.....	68
§ 17. Бажарилган ишни таҳлил қилиш, баҳолаш. Тақдимот.....	74
Уй маданияти	76
§ 18. Интерьер / экстерьердаги ландшафт элементлари.....	78
§ 19. Ижодий ғояни визуаллаш.....	84
§ 20. Интерьерни байрамона безатиш.....	88
Хавфсизлик қоидалари	92
Лугат	95
1-илова	100
2-илова	106
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати	110
Қўшимча адабиётлар рўйхати	111

КИРИШ

Қадрли ўқувчилар!

Ушбу ўқув йилида сиз манзарали-амалий санъат билан танишишни давом этасиз. Қозоқ халқининг анъанавий тўқимачилик санъати, қадимий ва замонавий гиламлар ҳақида билиб оласиз. Тўқувчилик санъатининг турли усуллари ва техникасини ўзлаштирасиз, ижодий ишингиз учун бадиий материалларни танлайсиз.

«Дизайн ва технология» бўлимини ўзлаштириш давомида моданинг замонавий услублари билан танишасиз. Ижодий ғояларни тадқиқ этиш ва ривожлантириш учун турли ахборот манбаларини мустақил равишда танлаб, визаж, соч турмаги, аксессуарлар ёрдамида шахсий имиджингиз ва фақат ўзингизга хос бўлган қиёфани яратиш бўйича вазифаларни бажарасиз. Ўз имиджингиз учун кийим-кечак коллекциясини яратиш, аксессуарлар танлаш бўйича тажриба ўтказасиз. Оддий геометрик шаклдаги кийимлар, замонавий либослар ва аксессуарлар ишлаб чиқариш ҳақида билиб оласиз. Турли материаллардан фойдаланиб, эскиз асосида буюм ясайсиз.

«Уй маданияти» бўлимида интерьер ва экстерьердаги ландшафт элементлари ҳақидаги билимларингизни кенгайтириб, мактаб олдидаги ер майдонини кўкаламзорлаштириш бўйича лойиҳа тузишни, ўқув хонасини байрамона безатишни ўрганасиз.

Дарсликдаги қўшимча адабиётлар рўйхати, луғат ва илова иш мобайнида сизнинг беминнат ёрдамчиларингизга айланади.

Турли фаолият соҳаларида ўзингизни синаб кўриб, нималарга қизиқшингизни билиб оласиз ва келажакда танлайдиган касбингиз бўйича аниқ қарорга келасиз.

Умид қиламизки, дарслик сизга содиқ дўст ва ёрдамчи бўлиб қолади, чунки унинг саҳифаларида сиз жуда кўп қизиқарли ва фойдали маълумотларни топишингиз мумкин. Ушбу билим ва кўникмалар келажакда сиз учун фойдали бўлсин!

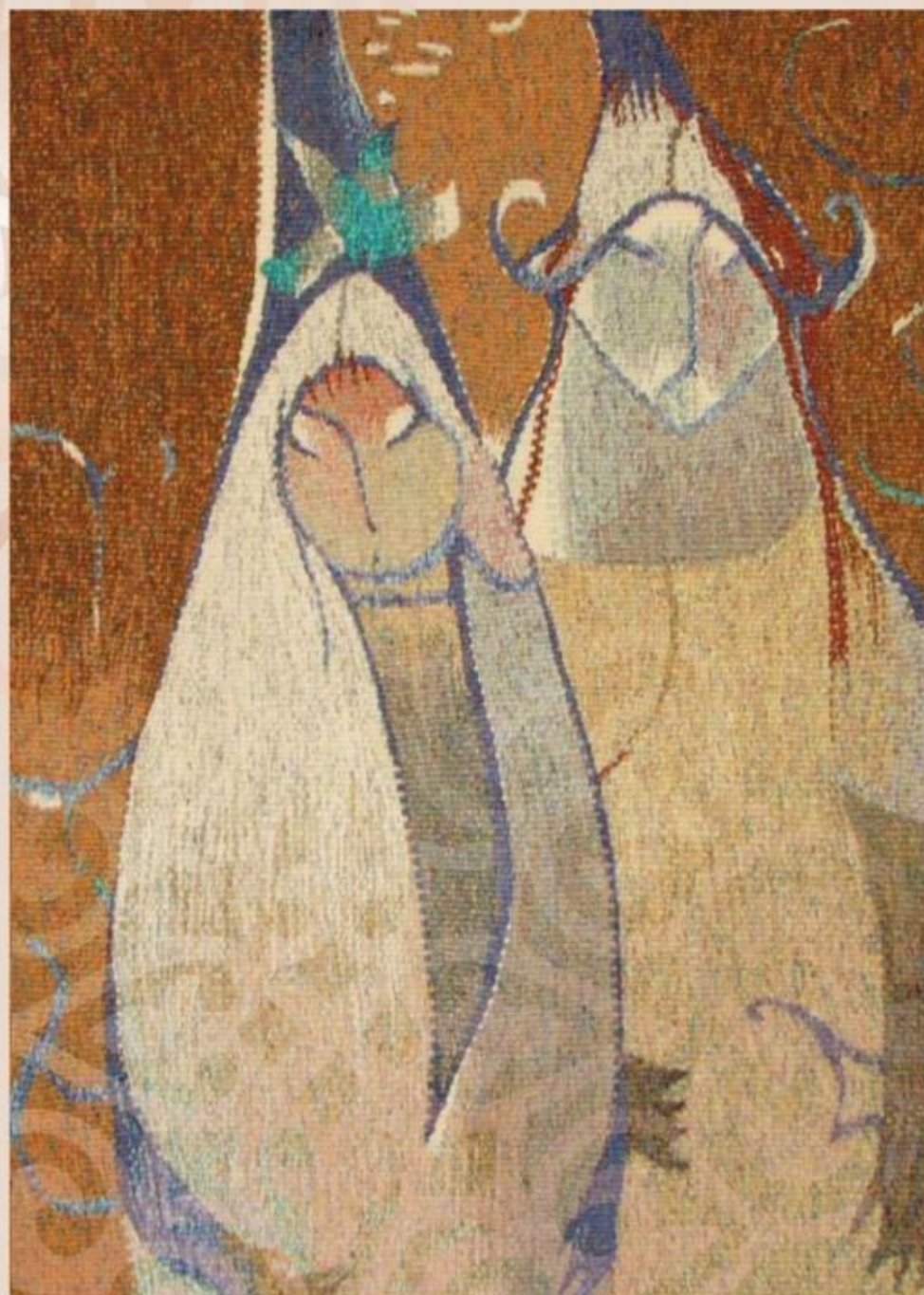
Бадиий меҳнатни ўрганиш ва ўзлаштиришда сизга омад тилаймиз!

Муаллифлар

МАНЗАРАЛИ-АМАЛИЙ САНЪАТ

Бўлимни ўзлаштириш натижасида:

- манзарали-амалий санъатнинг ривожланиш тарихи ҳақидаги билимларингиз кенгаяди;
- гилам тўқиш техникаси ва усулларини ўрганасиз;
- гилам тўқишдаги нақшлашнинг хусусиятлари билан танишасиз;
- ижодий қобилиятларингизнинг, қарорларингизнинг ўзига хослигини намойиш қиласиз;
- дарс жараёнида ўрганганларингиз асосида мустақил ижодий иш бажарасиз;
- ижодий иш учун керакли материаллар ва ишлаш техникасини мустақил равишда аниқлайсиз, танлайсиз ва уларни мувофиқлаштирасиз;
- ижодий буюм яшаш мобайнида қозоқ халқининг миллий маданияти элементларидан фойдаланасиз;
- ижодий ишнинг бажарилиш кетма-кетлигини тўғри режалаштирасиз;
- шу кунгача ўзлаштирган тажрибаларингизга таяниб, асбоб-ускуналардан фойдаланганда хавфсизлик қоидаларига амал қилишга тобора одатланасиз;
- ўз ишингиз ва бошқалар ишини таҳлил қилиш, баҳолаш малакаларингизни оширасиз;
- ўз ишингизни онлайн тарзда мустақил тақдим эта оласиз.

М. Муқанов «Икковлон» (гобелендан фрагмент)

§ 1. ҚОЗОҒИСТОННИНГ АНЪАНАВИЙ ТЎҚИМАЧИЛИК САНЪАТИ. ҚОЗОҚ ГИЛАМЛАРИ. ШОЛЧА

Тўқимачилик Тоқымашылық Ткачество Weaving

Тукли пазириқ гилами
Э.а. V–IV аа.

Айтишларича, Форс гилам тўқимачилигидаги аъло маҳсулот I Хусрав подшонинг «Кўклам гилами» дейилади. Унинг бўйи 122 метр, эни 30 метр бўлган экан. Гилам VI асрда форсларнинг Араб ярим оролини босиб олиши ва римликлар устидан ғалаба қозониши шарафига тўқилган.

Гиламда кўкламда қийғос гуллаган боғ тасвири гўзал тарзда олтин ва кумуш толалар билан тўқилиб, қимматбаҳо тошлар билан зийнатланган.

Қозоқ гиламлари ҳақида нималарни биласиз?

Амалий санъат доимо халқ маданиятининг ажралмас қисми бўлиб келган. У халқнинг турмуш тарзини, феъл-атворини, донолигини акс эттирган, ўтмишнинг ифодаловчиси ва давом эттирувчиси бўлган.

Гилам тўқиш санъати минг йилдан зиёд бой ривожланиш тарихига эга бўлиб, одамзот жониворларнинг жунига ишлов бериб, уни турмушда фойдаланишни ўрганган даврдан бошлаб мавжуддир.

Қадимги Миср ёдгорликларида тўқиш дастгоҳларининг расмлари сақланган. Ушбу тасвирлар эра-миздан аввалги XIV асрга оид деб ҳисобланади.

Археологик ва этнографик манбалар гилам ишлаб чиқаришнинг асосий ҳудудлари Туркия, Форс (ҳозирги Эрон), Кавказ, Туркистон, Афғонистон, Покистон, Непал, Ҳиндистон ва Хитой бўлганлигини далиллади. Қўлда тўқилган гиламлар шунингдек Испанияда ҳам ишлаб чиқарилган. Дастлабки гилам маҳсулотларининг қачон ишлаб чиқарилгани маълум эмас. 1949 йилда Олтойнинг Пазириқ водийсидаги скиф тепалигида юргизилган қазилмаларда тукли гилам топилган. Эра-миздан аввалги V–IV асрларга мансуб бўлган бу пазириқ гилами бугунга қадар сақланган энг қадимий қўлда тўқилган гилам ҳисобланади.

Гилам тўқиш усуллари турли хил бўлиб, уларнинг сонини аниқлаш мумкин эмас.

Одатда ишлаб чиқариш усули, материаллари ва шу сингариларга кўра гилам маҳсулотларини ажратишга имкон берадиган таснифлашнинг бир неча асосий принциплари мавжуд. Гиламлар эволюцияси ижтимоий, иқтисодий ва маданий интилишлар таъсирида давом этди. Сунъий иплар ва бўёқлар ихтироси, маҳсулдорлиги юқори бўлган машиналарнинг яратилиши гиламларни оммавий истеъмол бозорига олиб келди. Жамиятнинг жадал ривожланишига ва илмий-техникавий тараққиётга қарамасдан, замонавий гилам ўзига хослигини сақлаб қолди.

Қўлда тўқилган гиламлар бугунги кунда ҳам ҳақиқий санъат асари ҳисобланади.

Босилган пазириқ гиламининг қайта тиклашдан аввалги ва кейинги кўриниши. Э.а. V–IV аа.

*Гиламдўзлик – қозоқ халқининг ба-
дий ифодасидир. Унда халқ та-
рихи ва маданиятининг хусусият-
лари ўз аксини топган. Гилам ус-
тида гўдак илк қадамини босган.
Гилам келин сепининг доимий тар-
кибий қисми бўлган. Гилам маҳсу-
лотлари қадрли меҳмонларга совға
қилинган, улар уйнинг асосий беза-
ги сифатида хизмат қилган.*

Басқур. Декоратив боғич

Хуржун

Гилам тўқиш – қозоқ халқининг энг қадимий хунарларидан бири-
дир. Унинг тарихи беш минг йил-
дан зиёд вақтга чўзилади.

Бугунги кунда қадимий гилам маҳсулотларининг яхши сақланиб қолган намуналари дунёдаги энг машҳур музейлар коллекциялари-
да фахрли ўрин эгаллайди. Қозоқ тўқима буюмларининг шакллари ва мавзуси узлуксиз такомиллаш-
ган ҳолда узоқ вақт давомида шаклланиб келди.

Гилам маҳсулотларини ишлаб чиқариш асосан аёллар томони-
дан амалга оширилган. Эрта ёш-
даги қизлар бу ишни бувилари, оналари ва катта опаларидан ўр-
ганганлар.

Тўқимачилик ва у билан боғлиқ бўлган барча ҳатти-ҳаракатлар қадимги даврларда анъанавий урф-одатлар билан бирга давом этган.

Турли ахборот манбалари-
дан фойдаланиб, қозоқ халқининг тўқув жараёни билан боғлиқ бўлган анъаналари ва урф-одатлари ҳақида гапириб беринг.

Тўқишни бошлашдан олдин хо-
надон бекаси гилам тўқишга ҳо-
зирлик кўради. Тўқиш жараёни жун тайёрлашдан бошланган. Ювиб, қуритилган жун тозалана-
ди, сифатига кўра ажратилади: қалин жунлар асос учун фойдала-
нишга, юмшоқ жунлар эса туклар учун мўлжалланади. Гилам тай-
ёрлашда қўй ва туянинг баҳорда қирқилган момиқ жуни фойдала-
нилган.

Ип мустаҳкам бўлиши учун унга озгина миқдорда кузда қирқилган жун қўшилган. Иплар қўлда, *урчуқ* ёрдамида тайёрланган.

Тўқиш учун тузилиши мураккаб бўлмаган тик ва кўндаланг тўқув дастгоҳларидан (*өрмек*) фойдаланилган.

Буюм устида ишлаш вақтида қариндош-уруғлар, кўни-қўшнилар, дўсту биродарлар иштирок этиб, ёрдам берганлар, байрамона овқатланиш (*килем той, килем қўру*) маросимини ўтказишган.

Гилям тўқиш кенг тарқалган хунарлардан бири. Биргалашиб гилям тўқиш жараёнида уста тўқувчилар ўзаро тажриба алмашганлар, ижодий муносабат пайдо бўлган, бир-бирларига ёрдамлашганлар ва бу қизиқарли жараён байрамона тус олган.

Тукли гилям, тақир гилям, шолча, басқур, боғич, пойандоз (дөдөгө), хона ўртасига солинадиган гилям (туырлыққас), таңғиш каби турли гилям буюмлари уста тўқувчилар қўлидан чиққан.

Қўшимча адабиётлардан фойдаланиб, қозоқ халқининг тўқима буюмлари (қозоқ гилямларининг босилган ва тўқилган турлари, уларни тайёрлаш усуллари) ҳақида мақола ёки тақдимот тайёрланг. Дарс давомида ўз ишингизни таништиринг.

Тикка тўқув дастгоҳи

Тўқув дастгоҳининг ўлчами тўқиладиган маҳсулот ўлчамига боғлиқ ҳолда аниқланган.

Кўндаланг дастгоҳ

Гилам Кілем Ковер Carpet

Тукли гилам

Тақир гилам. Фрагмент

Жундан босилган кигиз гилам.
Фрагмент

Қозоқ халқининг жундан босилган, ўриб тўқилган хилма–хил гиламлари бор. Уларни ўрилишига, рангига, тайёрлаш усулига кўра бир неча гуруҳларга бўлиш мумкин.

Жундан босилган (кигиз) гиламлар – *текемет, сырмақ, тўскиіз* – қўй жунидан тайёрланади.

Тўқилган гилам буюмлари жун, пахта, ипак ёки синтетик толалардан тайёрланади. Тайёрлаш пайтида асосий ип билан кўндаланг тасмани бир жойда ўриш қоида қўлланади. Тўқиш махсус дастгоҳда бажарилади.

Тақир гиламлар тик ва кўндаланг тўқиш дастгоҳларида бажарилади. Иш жараёнида икки ип(арқоқ) – бўйлама ва кўндаланг иплар қўлланилади.

Тукли гиламлар тугунлаш усули билан кўндаланг дастгоҳда тўқилади, шу сабабли улар тўқима гилам дейилади. Асосий (желі), тугун (тук) ясаш, тугунни мустаҳкамлаш (арқау) деб аталадиган учта ип ишлатилади. Нақшлар расмда тасвирланганидай, оқимдаги ипга мустаҳкамланган тугунлардан пайдо бўлади.

1. Қозоқ нақшларининг турлари ва уларнинг мотиви (оҳанг) тадқиқ этинг.
2. Гиламлар тасвирини кўриб чиқинг ва ҳунармандлар томонидан қандай нақш мотивлари қўлланилганини аниқланг.

Бешкашта техникаси бўйича тўқилган гиламларнинг композицион тузилиши (икки томони чегараланган ва ўртаси бироз очик) тукли гиламга ўхшайди. Унинг нақши штрих чизиқча, учбурчак, синиқ чизиқ, мугузсимон ромблар ва бошқа майда геометрик шакллардан иборат.

Гиламдўз уста рангли ипларни усталик билан илмоқлаб арқоқлайди. Шунинг учун ҳам рангли жунлар билан тўқилган буюмлар кашталангандай кўринади. Шу сабабли «бешкашта гилам» деб аталган. Ундаги ранглар уйғунлиги ўзига хос. Одатда, фон ва нақш учун ўхшаш ёки икки хил ранг фойдаланилади. Нақшларни яққол кўрсатиш учун акс ранглар билан тўлдирилади.

1. Гилам тўқиш ҳунари ҳақида ҳикоя қилувчи видеолавҳа ва тақдимотларни қараб чиқинг.

2. Гилам тўқишнинг бугунги кунга қадар ривожланиш тарихи билан танишинг.

3. «Гилам – даврлар тарихи» мавзусида эссе ёзинг.

Шолча – ранг-баранг тилимлардан ясалган туксиз гилам маҳсулоти бўлиб, палоснинг бир туридир. Тўқув дастгоҳида шолчага мўлжалланган эни 30–50 см бўлган тилимлар тўқилган.

Шолча Қозоғистоннинг барча худудларида тўқилган.

Қозоқ халқининг турмушида шолча одатда, ерга тўшалган, гилам эса деворга илинган.

Шолча. Фрагмент

Шолчанинг ўлчами ихтиёрий олинади ва тилимлар (тасма) сонига боғлиқ бўлади. Шолча нақшли ва нақшсиз, такрорланувчи тилимлар қатори ёки рангли каттакчали бўлади.

Чеварлар нақшлари ва ранглари турли хил бўлган тилимларни моҳирона бириктириб, рангларининг уйғунлиги ва бой композицияси билан ажралиб турадиган буюмлар яратишади.

1. Замонавий интерьерда қозоқ гиламларининг қандай турлари учрайди?

2. Қозоқ миллий гиламлари композициясининг ўзига хослиги нимадан иборат?

3. Сизнингча, бизнинг замонамизда уйда тўқиш аънаналари сақланиб қолганми?

§ 2. ГИЛАМДЎЗЛИК. ГОБЕЛЕН. ЗАМОНАВИЙ ГИЛАМ НАМУНАЛАРИ

Гидамдўзлик санъати Кілем тоқу өнері Ковроткачество Carpet weaving

Қуробек Тинибеков гобелен тайёрлашнинг анъанавий услубини қайта тиклади ва Қозоғистонда бу турдаги манзарали-амалий санъатнинг асосчиси ҳисобланади.

У қозоқ гобеленлари санъатини бутун дунёга кашф этди. Унинг қўплаган ишлари А. Қастеев номидаги Давлат музейида сақланмоқда. Устознинг анъаналарини Батима Заурбекова, Алибай Бапанов ҳамда Сауле Бапанова, Малик Муқанов, Ғазиз Ешкенов ва бошқалар давом эттириб келмоқда.

Қ. Тинибеков

Қандай сабабларга кўра бугунги кунда гидамдўзлик санъатига бўлган талаб ортиб бормоқда?

Вақт ўтиши билан гидам ишлаб чиқариш технологияси деярли ўзгармади. Асос ипларини рангли арқоқ иплар билан маълум бир тартибда ўриш орқали текис юзага эга бўлган гидам тайёрланади.

Қўлда тўқилган рангдор кигиз – гобеленда гидам тўқиш техникасининг барча усуллари қўлланилади. Тақир гидам-гобеленни тўқиш учун асос ип билан кўндаланг ип чалиштириб олинади. Кўндаланг ип гидамнинг чиройли чиқишига хизмат қилади.

Катта гобелен тайёрлаш учун рассомлар энг аввало турли хил кичик эскизлар ясайдилар. Кейин ватман қоғози ёки текис матога керакли катталиқдаги намунасини туширадилар.

Тайёр намунани бўяйдилар ёки калава ип рангини рақам билан белгилайдилар. Контур чизиқлари аниқ кўриниши учун туш ёки фло-мастер билан чизиб чиқадилар. Тўқиш пайтидаги қалин иплар чегара чизиқларини, ингичка иплар эса рангларни кўрсатади.

Замонавий қозоқ гобеленлари – бу бадиий, қизиқарли ва истиқболли ҳунар туридир.

Турли манбалардан фойдаланиб, гобеленнинг пайдо бўлиш тарихи ва ривожланиши тўғрисида оғзаки ахборот тайёрланг.

Қозоқ манзарали-амалий хуна-
мандчилигининг – кашта тикиш,
кигиз босиш, гиламдўзликнинг энг
яхши анъаналарини ўзида мужас-
самлаштирган гобелен XXI асрда
Қозоғистоннинг тасвирий санъа-
тида ўз ўрнини эгаллади.

Тўқилмайдиган гобелен усулда
ясаладиган гилам буюмлари кенг
тарқалган.

1. Тасвирларни кўриб чи-
қинг.

2. Сизнинг фикрингизча, қозоқ
гобелен усталарининг ижодини
нима илҳомлантирди?

3. Қозоқ халқининг турмуши,
табиати, маданияти ва тарихи-
ни акс эттирадиган нарсаларни
атанг.

Тўқилмайдиган гобелен техни-
каси билан буюмларни тайёр-
лаш жараёни кўп меҳнатни талаб
қилмайди. Рассом ўз расмини
рангли тола ёки турли рангдаги
жун иплари билан туширади. Шу
тариқа, моҳир усталарнинг қўли
билан кўркамлик ва нафислик-
да анъанавий гобеленлардан қо-
лишмайдиган чиройли гилам буюм-
лари яратилади.

Тўқилмайдиган гобелен техника-
сининг турлари: илмоқлаб кашта-
лаш, игна билан гилам тўқиш, ки-
гиз босиш, ипларни ёпиштириш
техникаси билан тайёрланадиган
кичик гобеленлар ва ҳ.к.

Гобеленлардаги гўзал динамик
композицияларда бутун бир жон-
ли дунё ифодаланган бўлиб, улар
томошабинни тўқилган картина-
лардан завқланишга таклиф эта-
ди.

Қ. Тинибеков
«Мангулик»

А. Бабанов
«Муқаддас дарахт»

Композиция Композиция Композиция Composition

Замонавий гиламлар

Замонавий рассомлар миллий тўқимачилик анъаналари асосида янги нақшларни яратмоқдалар.

Айниқса, гулли гиламларнинг турлари кўпаймоқда. Гул ва ўсимлик мавзуси уларда нозик шаклларда берилади, гиламлардаги ранглар уйғунлиги эса ранг турларининг бойлигини кўрсатади.

Бугунги кунда гилам буюмларининг асортименти жуда кўп ва хилма-хилдир.

Замонавий гиламлар:

таркиби (жун, пахта, ипак, вискоза, бамбук, акрил, чарм, полиэстер, табиий ва сунъий теридан ва ҳ.к. ясалади);

тайёрланиши (машинада ёки қўлда тўқилган);

усули (тўқилган, игна билан санчилган, игна билан тикилган);

кўриниши (бир хил рангли, геометрик, абстракт, ўсимликлар тасвири билан);

зичлиги (зич, ўртача, бўш тўқилган);

фактураси (узун тукли, туки ўртача, қисқа тукли ва ҳ.к.);

шакли (тўртбурчак, овал, айлана ва ҳ.к.) билан фарқ қилади.

Туки бир текис қирқилмаган, 3D русумида бўлиши ҳам мумкин.

Гиламларнинг суратини кўриб чиқинг. Замонавий гиламлар анъанавий гиламлардан нимаси билан фарқ қилади? Жавобингизни асослаб беринг.

Ҳозирги кунда меъморий ёдгорликлар, тарихий шахслар, портрет, пейзаж ва шу сингари тасвирлар билан безатилган гиламлар ишлаб чиқарилмоқда. Буюм юзасидаги бутун майдонни манзарали ромблар билан тўлдирадиган геометрик нақшлари бор гиламларга деган қизиқиш кундан кунга ортиб бормоқда. Гиламлар композициясининг турлари кўпайди, ундаги ранглар палитраси кенгайди. Бундай ком-

позицияларда очик ва совуқ ранглар уйғунлашиб, рангли хошиялари билан берилган. Шунинг учун ҳам нақшлари аниқ ва кўркем кўринади.

Ҳозирги гиламларда шиша, турли хил металл буюмлар ва бошқа материаллардан ясалган қўшимча элементлар бўлиши мумкин.

Замонавий технологиялар синтетик гиламларнинг сифатини классик жун гиламлар сифати билан тенглаштириш имконини берди. Синтетик гиламлардан фойдаланишнинг бир қатор афзалликлари бор.

Қозоғистонда замонавий гиламдўзликнинг ривожланиши ҳақида ахборот йиғинг. Изланиш натижаларини тақдимот тарзида расмийлаштиринг ва синфдошларингизга ҳавола этинг.

Замонавий гилам ички маконни тўлдириши ва безатиши, хонани безатишнинг ёрқин элементига айланиши мумкин. Шунингдек, хонани кенг қилиб кўрсатиши ёки уни ҳудудларга бўлишда қўлланилиши мумкин. Турли стильдаги гиламлар хона интерьерини ўзгартиришга имкон беради.

1. Қандай гобелен усталарининг ижоди билан танишдингиз?
2. Замонавий гиламларнинг афзалликлари нимада?
3. Замонавий гиламлар интерьерда қандай вазифани бажаради?
4. Қўлда тайёрланган гиламларнинг машинада ишлаб чиқарилган гилам буюмларидан қандай фарқи бор?

Интерьердаги замонавий гиламлар

§ 3. ГИЛАМ ТЎҚИШ МАТЕРИАЛЛАРИ ВА АСБОБ- УСКУНАЛАРИ

Рамка
Жақтау
Рама
Loom frame

Гилам тўқишга мўлжалланган
асбоб-ускуналар

Сизнингча, қўлда гилам тўқиш учун қандай материаллар ва асбоб-ускуналардан фойдаланиш мумкин?

Гилам тўқиш учун рангли ип, тўқув дастгоҳи ёки махсус тўр мато, тукли тугунларни тўқишга мўлжалланган илгак, тароқ (тўқмоқ), қайчи керак. Тўқув дастгоҳининг ўрнига асос ипларни тортиш учун ариқчалари бор рамка қўлланилади.

Арқоқ ипни қўл билан ўтказишга бўлади, лекин мокидан фойдаланиш ишни енгиллаштиради. Иш қандай асбоб ёрдамида бажарилишидан қатъий назар, тўқимачилик тамойиллари ўзгаришсиз қолади: тик ва кўндаланг иплар аниқ бурчак остида маълум бир кетма-кетликда тўқилади.

1. Тасвирларни кўриб чиқинг.
2. Гилам тўқиш учун қандай асбоб-ускуналар қўлланилади?
3. Сиз қандай қўл мосламаларини таклиф этар эдингиз?
4. Ўз ғояларингизда синфда муҳокама қилинг.

Тўр мато билан ишлашда ип алоҳида тайёрлаб олинади. Уни бир хил узунликдаги кичик бўлақларга бўлиб олиш керак. Ипни керакли кенликдаги картонга ўраб олиб, кейин орқа ва устки қисмини қирқиб олишга бўлади.

Махсус илмоқ ёрдамида иплар тўр матонинг катакчаларига хоч-симон кашталаш усули билан тугунлаб боғланади. Ушбу мақсадлар учун оддий тўқув илмоғидан фойдаланиш мумкин, аммо махсус, харакатланувчи қулфчали илмоқдан фойдаланиш осон ва самарали ишлашга имкон беради.

Гиламчани тўқиб бўлгач, иплар бир текисда қирқиб ташланади. Тук қанча қисқа бўлса, нақш шунча аниқ кўринади.

Тўқилмайдиган гобеленни (гул босиш, кашталаш) тайёрлаш учун махсус рамкага тортилган мато (пахта ёки зиғир толали), кашта тикишга мўлжалланган игна керак бўлади. Тикиш «Игнани олдга» усули билан бажарилади. Илгак матонинг ўнг томонига тушади.

Тўқилмайдиган гобеленга мўлжалланган игналарнинг тури кўп. Игнанинг йўғонлиги ипнинг қалинлигига қараб танланади. Илгакнинг узунлиги эса игнага боғлиқ.

1. Буюм тайёрлашда қандай материалдан фойдаланишни хоҳлайсиз?

2. Гилам тўқишда қандай асбоб-ускуналар керак бўлади?

3. Дарсдан узингизга қандай фойдали маълумот олдингиз? Гилам тўқиш асбоблари ва материаллари ҳақида яна нималарни билишни хоҳлайсиз?

Гилам тўқишга мўлжалланган тўр мато ва илмоқ

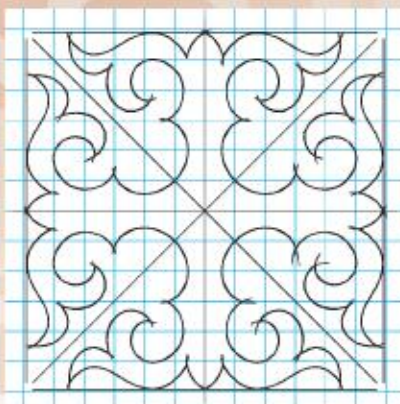
Игна асосий қисм ва тутқичдан иборат. Асосий қисмининг ҳам, тутқичининг ҳам ичи бўш бўлиб, ўртасидан ип ўтадиган тешиги бор.

Тўқилмайдиган гобеленга мўлжалланган игна

§ 4. БУЮМ ЭСКИЗИНИ ЯСАШ. МАТЕРИАЛЛАР ВА АСБОБ-УСКУНАЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ

Контур
Контур
Контур
Contour

Буюм эскизлари

Нақшнинг мураккаб қисмларини солиш учун аввало уларни каттак вараққа якка-якка солиб олган маъқул.

Ҳар қандай буюмни яшадан олдин нима қилиш керак?

Эскиз тайёрлашга киришмасдан олдин таниқли дизайнерларнинг дастурлари билан танишиш, гилам фабрикаларининг маҳсулотларини кўриб чиқиш мумкин, манзарали-амалий санъат, шунингдек, гобелен ва гилам усталарининг кўргазмаларига боришга бўлади.

Маълум бир расм асосида эскиз яратиш ва керакли ўзгаришлар, масалан, рангига ёки услубига ўзгариш киритиш мумкин.

1. Турли ахборот манбаларидан фойдаланган ҳолда, гиламларнинг турларини кўриб чиқинг.
2. Тайёр маҳсулотларда дизайнерларнинг қандай гоялари ўз аксини топган? Сиз уларни ўз ишингизда фойдаланишни хоҳлармидингиз?

Эскизни қўл билан ҳам, компьютер ёрдамида ҳам ишлаш мумкин. Бунинг учун бўлажак гиламнинг шакли, ранги ва ҳажмини эътиборга олиш керак.

Аввало, гиламнинг контурини солиш керак. Кейин ўртадан чекка томонларга қараб нақшларни теппа-тенг қилиб чизиб чиқиш керак.

Эскиздаги ранг бирикмаларини рангли қаламлар, акварель бўёқлар ёки гуашь ёрдамида тасвирлаган маъқул.

Эскиз бўлажак буюмнинг ҳажмига мос бажарилиши керак.

Тўқилмайдиган гобелен тайёрлаш учун аввало, расмини матога тушириб олиш керак, аниқ кўриниб туриши учун хошияларини қора фломастер билан чизиб чиқиш лозим. Гиламнинг контурли эскизи тайёр бўлгандан сўнг, уни бўйашга ёки ипларнинг рангини кўрсатадиган рақамлар билан белгилашга бўлади.

1. Ишланадиган буюмнинг эскизини солинг.
2. Ишларингизни баҳоланг. Унда нимани яхшилашни хоҳлардингиз?

1. Синфдошларингизнинг ишини таҳлил қилинг.
2. Уларга изоҳ беринг. Ижодий томонларини қайд этиб, такомиллаштириш бўйича таклифлар киритинг.

Гилам тўқишга киришишдан аввал, бўлажак буюмнинг асосини тайёрлаш керак (асос ипларини тортиш, тўр матони рамкага ўрнатиш); эскизга мувофиқ ип танлаш лозим.

Тўқилмайдиган гобелен услубида буюм тайёрлаш учун ипнинг қалинлигига мос келадиган игнани танлаб олиб, унга ипни ўтказиш керак.

1. Ўйингизни амалга ошира олдингизми?
2. Синфдошларнинг ижобий баҳоси ва таклифлари сиз учун қай даражада фойдали бўлди?

Тўқиш учун асосий ипни тайёрлаш

1. Ост тахтажанинг биринчи мих қалпоғи остидан икки марта ўраб рамканинг чап томонидан асосий ип учини тугунлаш керак, калавани кўтариш керак.

2. Ипни юқоридаги тахтажанинг михига илиб олиб, пастга тортиш ва пастдаги тахтачадаги михга ўраш лозим.

3. Иплар бирдай керилиб турсин. Пастки тахтажанинг энг охириги михидаги ипни икки марта ўраб, тугунлаш ва ортиқчасини қирқиб олиш керак.

Асосий ипни тайёрлаш

Игнани ишга тайёрлаш

§ 5. ИЖОДИЙ ИШ
БАЖАРИШ. БУЮМНИ
БЕЗАТИШ

Ишнинг бажарилиш кет-
ма-кетлигини қараб чиқинг.

Гобелен

ХТ

Бажариш кетма кетлиги

1		2	
3		4	
5		6	
7		8	

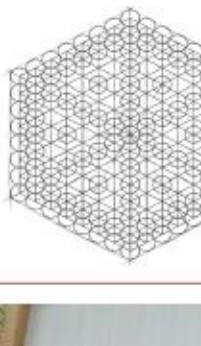

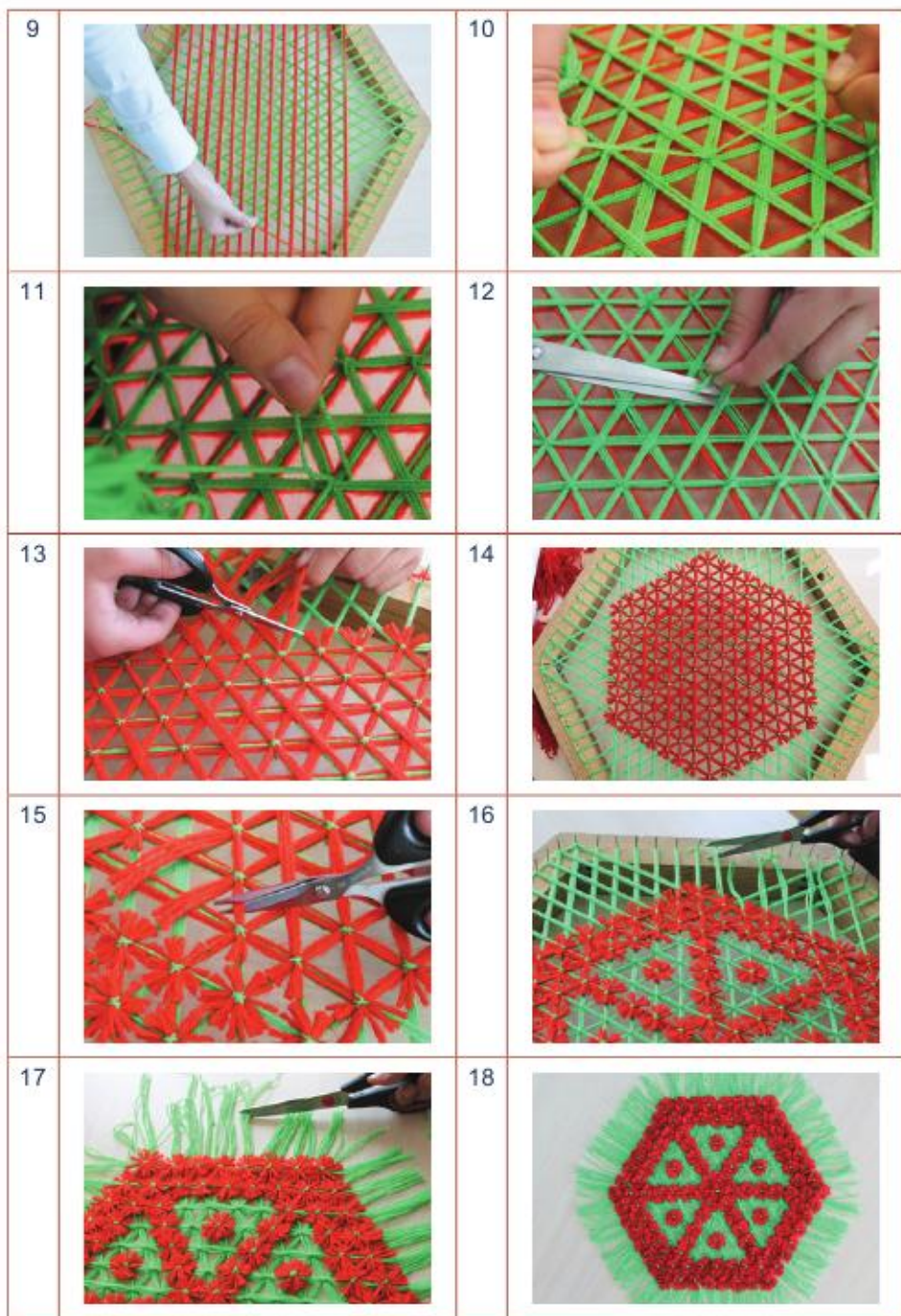
Бу услуб XVI асрда испанлар томонидан ўйлаб топилган. Жанубий Америкада «Бразилия жимжимадор тўри» деб аталган.

Тенерифе усулида тўқилган
гилам

ХТ

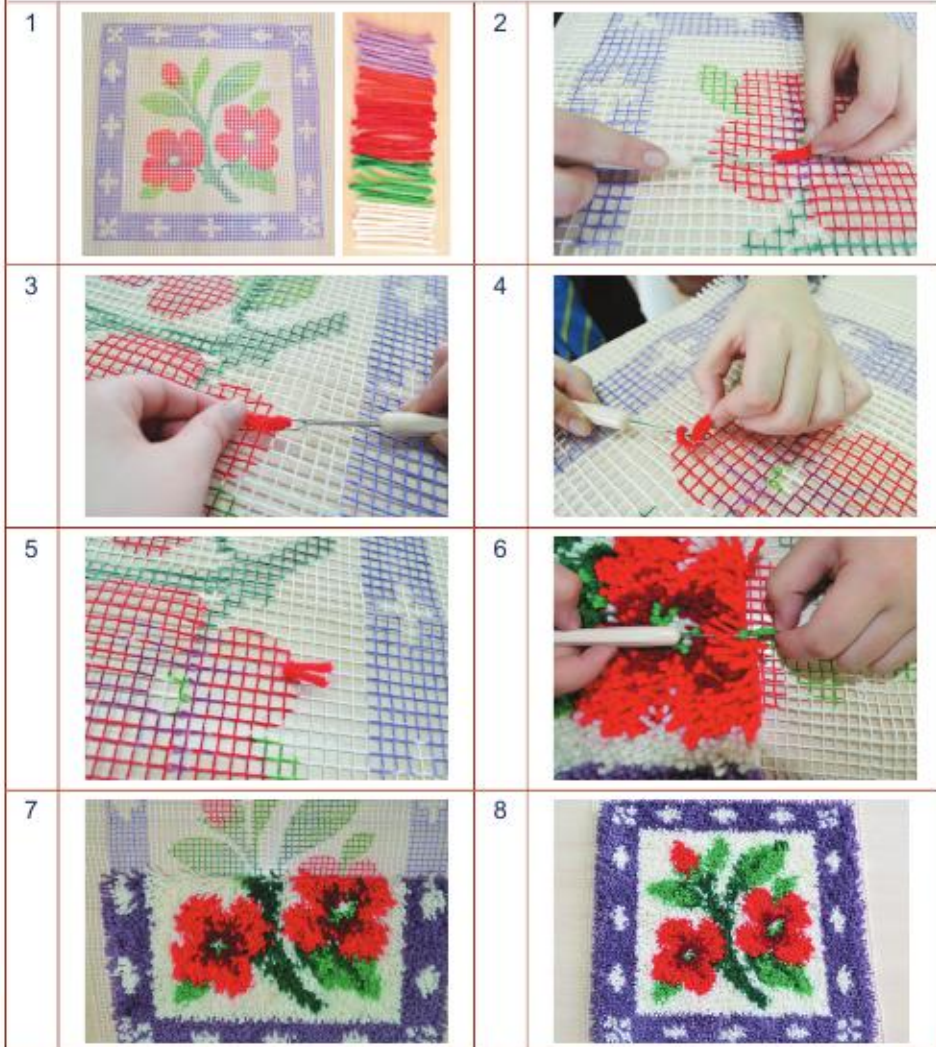
Бажариш кетма кетлиги

1		2	
3		4	
5		6	
7		8	

ХТ

Бажариш кетма кетлиги

ХТ

Амалий ишни бошлашдан олдин техника хафвсизлиги қоидаларини такрорлаб олинг.

Қозоқ халқининг миллий нақшларидан фойдаланиб, ижодий ишни бажаринг.

1. Гиламни қандай усул билан тўқишингизни танланг.

2. Ранг уйғунлиги, иш қуроллари ва асбоб-ускуналарни ҳисобга олган ҳолда, эскизга мувофиқ материал танланг.

3. Ижодий фаолият кетма-кетлигини, уни амалга оширишнинг оқилона усулини ўйлаб кўринг.

Буюмни шокила, хар хил фурнитуралар, пардозлик тикувчилик материаллари билан безатиш мумкин.

Чиройли кўриниши учун гобеленни багет рамкасига солиш мумкин.

1. Турли манбалардан фойдаланиб тайёр буюмларни қандай безатиш мумкинлигини аниқланг.

2. Иш натижаларини синфда муҳокама қилинг.

1. Буюмни безатинг.

2. Тайёр ишларингизни таҳлил қилинг.

3. Ижодий ишни кўргазмага тайёрланг.

1. Қандай буюм тайёрладингиз? Уни қандай усул билан ясадингиз?

2. Қандай қийинчиликларга дуч келдингиз?

Попук тайёрлаш учун тайёр гилам дастгоҳдан олинади, асос ипларини 10–12 см га кесиб, 6–8 ипдан тугун қилиб боғланади.

Тукли гиламларнинг четига шокила қилмаса ҳам бўлади. Четини буклаб, гиламга қайириб тикиб қўйган маъқулроқ.

Буюмни дастгоҳдан олиб, шокила тикиб ёки четини қайириб тиккач, яхшилаб тозалаш, четларини текислаб қирқиш керак.

§ 6. ТАҚДИМОТ. КЎРГАЗМА ТАШКИЛЛАШТИРИШ

Фоторепортаж
Фоторепортаж
Фоторепортаж
Photoreport

Тасвирли гиламлар кўргазмаси.
Фоторепортаж. Нур-Султон ш.

Тақдимот ўтказишда замонавий технологиялар қандай ёрдам бера олади, деб ўйлайсиз?

Тайёр ишлар кўргазма, сотув ярмаркаларида намойиш этилади, уларни тақдим этиш учун фестивалъ, маҳорат дарслари ва бошқа тадбирлар ўтказилади.

Тақдимотни фақат мактабда эмас, балки боғ, музей, кўргазма заллари каби мактабдан ташқари жойларда ҳам ўтказиш мумкин. Тадбирни ташкиллаштиришда:

- эстетик дид билан безатишни;
- тўғри ва сифатли ёритишни;
- умумий фонни (стенд, девор, пардалар ва ҳ.к.);
- ишларни жойлаштиришни;
- ташкилий-техник элементларни (музиқа, интерфаол қуроллар ва ҳ.к.) батафсил ўйлаштириш керак.

Шунингдек, тадбирга ижодийлик ва ўзига хослик бахш этишни ҳам кўриб чиқиш керак. Рассом, ёзувчи, жамоат фахрийси каби таниқли шахсларни чақириш билан ҳам тадбирнинг ўзгачалигини таъминлаш мумкин. Ишларни таништиришда замонавий электрон технологиялар, Интернет тармоқлари каби янги имкониятлар ҳам мавжуд. Тақдимот ҳақида реклама ёки роликлар тайёрлаш мумкин. Шунинг билан бирга, уни ишлаганлар ҳамда тадбир иштирокчиларидан интервью олиш ҳам ишни таништиришда фойдали имконият беради.

Бундай ёндашув тақдимот иштирокчиларининг сонини кўпайтиради: Интернетга жойлаштирил-

ган видеоматериалларни дуч келган одам хоҳлаган вақтда томоша қила олади. Видеоматериални Movavi муҳаррири ёки бошқа компьютер дастурлардан фойдаланиб таҳрирлаш мумкин.

1. Тақдимот ҳақида фильм ёки репортаж учун сценарий тайёрланг.

2. Суҳбат учун саволлар тузинг.

3. Материални тасмага тушириш ва унга ишлов бериш бўйича вазифаларни тақсимланг: оператор, мухбир, видео муҳаррирни танланг.

1. Дарсликдаги тасвирлар берилган турли хил манзарали-амалий санъат буюмларининг тақдимотларини диққат билан ўрганиб чиқинг. Уларнинг мавзусини, тақдим этиш шаклини, безатилишини таҳлил қилинг.

2. Ўзлаштирилган материал асосида ижодий ишларнинг кўргазма-ярмаркасини тайёрланг.

3. Тадбирни ўтказиш тури ва ўтиш ўрнини аниқлаб олинг.

4. Техник элементлар билан жиҳозланг.

5. Афиша ва тадбир иштирокчилари учун таклифномалар тайёрланг. Уларни ижтимоий тармоқлар ва Интернет орқали тарқатинг.

6. Медиакуроллар ва онлайн-платформадан фойдаланиб, тақдимот турини танланг.

Гидамлар кўргазмаси.
Ақмола вилояти тарихий-ўлкашунослик музейи

Ўқувчилар ишларининг
кўргазмаси

Ўрта Осиё кўчманчиларининг гилам билан боғлиқ дастурлари: кигиз уй жиҳозлари

Гилам кўрғазмаси. Истамбул

Гилам кўрғазмаси. Норвегия

Гилам кўрғазмаси. Ақмола вилоят тарихий-ўлкашунослик музейи

1. Иш натижасига кўнглингиз тўлдими? Нима учун?
2. Тадбир қатнашчилари билан алоқа ўрната олдингизми? Тақдирот пайтидаги тавсиялар сиз учун фойдали бўлдимми?
3. Келажақда шундай тадбир ташкиллаштирганда нимани ўзгартириш ва нимани яхшилаш керак деб ўйлайсиз?

Гилам кўрғазмаси. Марокко

ДИЗАЙН ВА ТЕХНОЛОГИЯ

Бўлимни ўзлаштириш натижасида:

- замонавий йўналишдаги мода намуналарини таққослайсиз ва таҳлил қиласиз;
- турли-туман безак материаллари ва фурнитураларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида билиб оласиз;
- буюм тайёрлаш усулларини, кетма-кетлигини аниқлаб, график ва технологик ҳужжатларни тайёрлайсиз;
- турли материаллар ва қурилмалардан фойдаланиб, буюмни ўзингиз тайёрлаган технологик ҳужжат бўйича бажарасиз;
- буюм ва материалга ишлов беришдаги технологик жараён турларини ўрганиб чиқасиз;
- тўқима материалларни бичиб, тикасиз, қозоқ халқининг миллий нақшларидан фойдаланиб, ишлайсиз, безатасиз;
- қўл ишлари, машина ва намлик-иссиқлик ишларини бажаришда иш жойини ташкил қилиш ва меҳнат хавфсизлиги кўникмаларига эга бўласиз;
- ўзингизнинг ва ўзгаларнинг ишига муносиб баҳо бериб, мақсади ва маъносини кўрсатасиз;
- медиакуроллар ва онлайн-платформадан фойдаланган ҳолда тайёр буюмларингизни маълум бир аудиторияга таништирасиз.

Kazakhstan Fashion Week. Аида Кауменова коллекциясининг намоиши

§ 7. МОДА ОЛАМИДАГИ ЗАМОНАВИЙ УСЛУБИЙ ЙЎНАЛИШЛАР (МУСТАҚИЛ ТАДҚИҚОТ)

Услубий йўналишлар Стильдї бағыттар Стилевые направления Style directions

Мода – маълум бир ижтимоий шароитда, одатда, қисқа муддатли аниқ бир вақтда устун бўлган дид ва нуқтаи назарлар йиғиндиси.

Баъзи тарихчилар, моданинг пайдо бўлиши XII–XIII асрларга тўғри келади, деб ҳисоблашади, чунки шу даврда кийим-кечаклар фақат декоратив вазифага эга бўлган безаклар билан безатила бошлаган.

Классик услуб

Замонавий ҳунарнинг янги модадаги қандай йўналишларини биласиз? Уларнинг асосий хусусиятларини айтинг.

Ҳар бир даврга ўзининг «дунёвий тасвири» хос бўлиб, бу санъатда, унинг бадиий йўналишлари ва услубларида ўз аксини топади. Мода тушунчаси жаҳон санъатига бевосита боғлиқ. У инсоннинг тарихий ҳодисаларга бўлган жавобидир. Шунинг учун, асрлар давомида мода тарихий, ижтимоий ва иқтисодий омиллар таъсири остида катта ўзгаришларга дучор бўлади.

Мода тушунчаси тасвирий, манзарали-амалий санъат ва дизайн асарларидаги ягона тизимни яратадиган барқарор ва яхлит бадиий тизим ҳисобланадиган услуб тушунчаси билан узвий боғлиқдир.

Замоннинг услуби ва модаси инсон кийимига катта таъсир кўрсатади.

1. «Либослар услуби – тарихий давр акси сифатида» мавзуси бўйича маълумот изланг.

2. Ўтган асрлар модаси билан замонавий мода орасида қиёсий таҳлил ўтказинг.

3. Тадқиқот материаллари асосида ахборот китобчаларини яратинг ёки тақдимот тайёрланг.

Даврнинг стили (услуг) ва модаси инсон либосига катта таъсир кўрсатади. Мода ўзгарувчан бўлиши мумкин, аммо стиль нисбатан кам ўзгаради. Мода тараққиёти тарихи мобайнида баъзи услублар асрлар давомида шаклланиган. Ҳозирги кунда: *классик, спорт, романтик, фольклор, авангард* стиллари маълум.

Классик услуб – чизиқлардаги чекланган соддалик, қисқартирилган кескинлик, маҳсулотларнинг қатъий тасвири. Ушбу услубнинг кийимлари энг кенг тарқалган бўлиб, сифати ва ранги бўйича энг асл ва олижаноб матолардан – жун, ипак, пахта, зиғир ва табиий матоларга тақлид қилувчи аралашма матолардан тикилади.

Романтик услуб – назокатликка урғу берадиган, тўйинган ёки пастель рангдаги жилвадор матоларнинг қулайлиги. Майда бурма ҳошиялар ва гўзал тўрли ёқалар, тасмалар, бурмалар, сунъий гуллар сигари безаклари бор. Ушбу услуб байрамон, тантанали ва дам олиш шароитларда кийишга қулай бўлиб, кўтаринки кайфият яратади.

Спорт услуби – бу қулайлик ва ихчамлик, амалийлик ва ҳаракат эркинлиги. Ихтиёрий силуэт ва тўғри геометрик бичим чизиқлари, ранг палитрасидаги чекловларнинг йўқлиги. Спорт услубидаги кийимлардан иш ва тантанали тадбирлардан ташқари, кундалик кийим сифатида фойдаланиш мумкин.

Фольклор услуби (этник, кантри) – миллий мавзу элементлари бўлган замонавий кийим услуби. Бу нафақат либосларни безаш

Романтик услуб

Спорт услуби

Фольклор услуби

Кийим-кечак моделларини яратишда ранг хусусиятлари эътиборга олинади. Ифода воситаларини излашда, айниқса янги моделларда, доимо ҳар бир мавсум учун етакчи гаммалар танланади.

Авангард услуби

усулларини, балки халқ кийимларининг буюмлари, шакли ва бичилиш усуллари ва элементларини ҳам ўз ичига олади.

Авангард услуби – авангардчи рассомлар асарларидан келиб чиққан. Унга одатий бўлмаган шакллар, чизиқлар, материаллар, ноанъанавий силуэтларни яратиш, ёрқин, кўзга ташланадиган аксессуарлардан фойдаланиш хосдир. Авангард услубидаги кийимларда оломон ичида йўқолиб қолиш мумкин эмас.

Асосий услублар билан бир қаторда *микроуслублар* ҳам мавжуд.

Замонавий либослар услуби оддийлиги ва бадиий ифодалилиги, турли-туманлилиги, шакли ва рангининг кийим вазифаси ва материалига нисбатан уйғунлилиги билан ажралиб туради.

Ҳар бир услуб соф шаклда кам учрайди. Мода турли услубларнинг элементларини аралаштириш билан ажралиб туради. Услубларни бир ансамблда бириктириш *электика* дейилади.

1. Қўшимча материаллардан фойдаланиб, «Либослар ранги» мавзусида тақдимот тайёрланг.

2. Дарсликдаги (34–37-бетлар) расмларда берилган моделлар намунасидаги дизайнерларнинг ранг танловларини таҳлил қилинг.

3. Синфда дизайнерлик ечим ва қоидаларини таҳлил қилинг.

Замонавий кийимларнинг услубий қарорлари жуда хилма-хилдир. Турли услубларни аралаштириш, уларнинг бирикмалари ва турли қўшимчаларнинг мураккаблиги мавжуд услубда янги «маҳаллий» услуб йўналишини ёки муайян муаллифлик услубни яратади.

1. Моладаги стиль йўналишларидан бирини танлаб олинг.

2. Қўшимча маълумотлардан фойдаланиб, шу йўналишнинг ўзига хос жиҳатларини аниқланг.

3. Мода журналлари ҳамда бошқа манбалардан ўша стильга хос кийим намуналарини танлаб олинг.

4. Танланган намуналарни аниқ бир стильга хослигини қандай белгиларга қараб аниқлаганлигини синфда муҳокама қилинг.

5. Танлаган намуналарингизда дизайнерлар қандай материал, асбоб-ускуналардан фойдаланганлигини ва қандай йўл билан бажарганлигини таҳлил қилинг.

1. Сиз учун қайси маълумот фойдали бўлди?

2. Мавзунини ўрганиш давомида олган билимларингиз келажакда сизга керак бўладими?

Айнур Турисбекнинг коллекциясидан

Эклектика – турли услубларнинг аралашмаси, ҳар хил услублар, концепция, гоаяларнинг бирикмаси.

Эклектика

§ 8. «МОДА ВА ЯККА ШАХС МУВОФИҚЛИГИ» ЭКСПЕРИМЕНТИ. ШАХСИЙ ИМИДЖ ЯСАШ. ҒОЯЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШ

Имидж Имидж Имидж Image

Монандлик қоидалари санъатнинг барча турлари – рассомчилик, меъморчилик, мусиқа, шеърят ва либос яратиш санъати учун ягонадир.

Дизайнер матодан фойдаланиб, чиройли тасвир, қизиқарли костюм, ўзгача пойафзал яратади.

Стилистнинг вазифаси – турли одамлар томонидан бажарилган гардеробнинг барча деталларини ўзаро мослаштириш, маълум бир одамга мўлжаллаб, унинг қоматини, юз бичимини, турмуш тарзини, феъл-атворини, ёқтирадиган нарсаларини, шунингдек яратилаётган имидж қандай вазифаларни ҳал қилишга мўлжалланганлигини ҳисобга олган ҳолда, услубий ва композицион жиҳатдан уларни бириктиришдир.

Инсон ўзининг яккалигини қандай кўрсатиши мумкинлиги ҳақида ўйлаб кўринг.

Мода инсонга яккалигини (алоҳидалик) намойиш қилиш, ўзини ифода этиш имконини беради. Кийим танлашда ўзингизнинг жозибалилигингизни таъкидлашга ҳаракат қилишингиз керак. Кийим ёрдамида инсон ўзи ҳақида ҳоҳлаган нарсасини айта олади, ички ва ташқи жиҳатдан монанд кўринади.

1. Мода журналлари ва Интернет тармоқларидан фойдаланиб, стилистлар тайёрлаган турли қиёфаларни кўриб чиқинг.

2. Турли хил стилдаги бир неча қиёфани танлаб олинг.

3. Қиёфанинг яхлитлиги қандай яратилганига эътибор беринг. Композициясининг маркази нима эканлигини аниқланг.

4. Турли бадий материаллар ва асбоб-ускуналардан фойдаланиб, ушбу намуналарга (танлов асосида) янги қиёфа ясанг.

5. Турли ранглар, шакллар, чиқиқлар билан тажриба ўтказиб кўринг.

6. Қиёфани қандай мукаммаллаштириш мумкинлигини ўйлаб кўринг.

7. Синфда ўз фикрингизни ўртоқлашинг.

Имидж – бу таассурот, инсон ҳақидаги тасаввур, индивидуал услуб, ташқи кўриниш. Қиёфалар билан тажриба ўтказиш ўз фойдасини беради. Буни муваффақиятли

амалга ошириш учун, сиз ўзингизни қулай ва ишончли ҳис қила оладиган энг қулай қиёфани аниқлашингиз керак.

Ўзингизни, қадди-қоматингизни яхши билишингиз керак, ташқи кўринишингизни таҳлил қилинг ва кийимнинг қайси ранглари ва силуэтлари мос келишини аниқланг. Сизга ёши, жинси, гавда бичими, ранг типи бўйича тўғри келадиган машҳур инсонни танлаб олишга бўлади. Бу шахс сиз учун илҳом манбаи бўлади. Ҳар бир даврда ўзининг ёрқин қиёфаси билан тақлид қилишга намуна бўла оладиган таниқли шахслар бўлган. Бундай шахс кўпинча дизайнерлар учун илҳом парисига, бошқалар учун услуб меъёрига айланади. Ҳақиқий услуб – бу йиллар ўтиши билан ҳам модадан қолмайдиган услуб.

1. Ўзингизни турли хил образда тасаввур қилинг.
2. Либослар орқали ўзингиздаги янги хусусиятларни кашф этинг.
3. Фор-эскиз, коллаж ёки фотоальбом (хоҳишингизга қараб) тайёрланг.
4. Ўзингизга ёққан тасвирларни танлаб олинг.
5. Уларнинг қайси биттасида ўзингизни қулай, ҳамоҳанг ҳис қилдингиз? Ўз танловингизни асослаб беринг.

1. Иш жараёнида нима муваффақиятли чиқди ва қандай кийинчиликларга дуч келдингиз?
2. Замонавий моданинг қандай асосий услубий йўналишлари бор?

Ая Бапани

Коко Шанель

§ 9. ВИЗАЖ ВОСИТАЛАРИ, СОЧ ТУРМАГИ ВА АКСЕССУАРЛАР ЁРДАМИДА ШАХСИЙ ҚИЁФА ЯРАТИШ

Аксессуарлар Аксессуарлар Аксессуары Accessories

Кийим-кечакнинг ўзаро мувофиқлиги ташқи кўринишнинг гўзаллигини таъминлайди. Бунда қуйидагиларга амал қилиш керак:

- илиқ ва совуқ рангдаги буюмларни ўзаро бириктириш керак эмас;
- инсон қиёфасида учтадан кўп ранг бўлмаслиги керак;
- ўзингизнинг ранг типингизга мос келадиган рангдаги кийимларни танлаган маъқул;
- қалин матодан тикилган кийимлар фақат бошқа кийимларнинг устидан кийилади;
- кўп қиёфаларга асос бўла оладиган буюмларни сотиб олишга ҳаракат қилинг.

Сизнинг имиджингиз қандай бўлиши керак, деб ўйлайсиз? Қандай имидж сизга доимо жозибали ва хушбичим бўлиб, муваффақият қозонишга ёрдам беради?

Имидж яратишда кийимни кийиш ва либоснинг барча таркибий қисмларини тўғри бириктира олиш қобилияти катта роль ўйнайди.

Либос – қиёфий сифатдан ҳал қилинган ансамбль бўлиб, унинг маркази инсондир. Ансамбль кийим, пойафзал, соч турмаги, аксессуарларни (либосга қўшимчалар: бош кийим, бўйинбоғлар, рўмол, тақинчоқлар, қўлқоп, сумка, ҳамён, камар, соябоғ ва бошқалар) бириктиради.

Ранг танлаш жуда муҳим аҳамиятга эга. Либосда нафақат кийимнинг, балки бош кийим, пойафзал, аксессуарларнинг ранги ҳам муҳимдир. Имидж устида ишлаётганда рангни одамнинг ташқи кўринишидан, либоснинг вазифасидан, унинг нисбати, ўлчамлари, чизиқлари, шакли, фактураси, материалдан ажратилган ҳолда қабул қилишга бўлмайди.

Визаж шахсий қиёфани яратиш воситаси сифатида макияж, соч турмаги ва одамнинг бутун ташқи кўринишининг бирикмасини ўз ичига олади.

Макияж одам юзига ифодалилик бахш этишга, ташқи кўринишнинг айрим қисмларини таъкидлаб, бошқаларини яширишга мўлжалланган. Макияжга қўйиладиган асосий талаблар: ўзининг мақсадига, одамнинг ёшига, об-

хаво шароитига, кийим-кечакка, юзнинг хусусиятларига мос келиши керак. Муваффақиятли макияж – бу бўёқларнинг сезилмас даражада бўлишидир.

Қўшимча адабиётлардан фойдаланиб, юз турларини ўрганинг. Уларга мос келадиган соч турмакларини кўриб чиқинг.

Моделга макияж ясанг.

1. Ранг ва чизиқлар билан тажриба ўтказиб кўринг.
2. Қиёфанинг услубий бирлигини ярата олдингизми?

Имидж шакллантиришда тасвирни тўғри танлаб, ўзгариш кирита билиш керак. Соч турмаги, макияж янги нарсалар билан мос ҳолда, ўзига ярашиб туриши керак.

1. Юз тузилиши, қош, кўз, бурун, лаб ва иякни; кўзнинг рангини, соч ва либоснинг рангини, тери хусусиятлари, ёш чамасини, умумий стилни эътиборга олган ҳолда тасвир чиқаринг.
2. Ўзингиз ва синфдошларингиз ишини баҳоланг.

1. Мавзу орқали қандай янги маълумотларни билиб олдингиз?
2. Ижодий ишингиздан кўнглингиз тўлдими?

Визаж, соч турмаги, аксессуарлар ёрдамида яратилган образ (қиёфа)

§ 10. ШАХСИЙ ИМИДЖ ЯРАТИШ УЧУН ЛИБОС / АКСЕССУАРЛАР КОЛЛЕКЦИЯСИНИ ЯСАШ ЭКСПЕРИМЕНТИ

Коллекция Топтама Коллекция Collection

Аида Кауменова
коллекциясининг намоиши

Марс Сэйн брендинг
кийимлар коллекцияси

Сизнингча, ўзгалардан ажралиб турадиган стиль яратиш тўғрими? Нима учун?

Коллекция – маълум бир ғоя теварагида жамланган, бир мавзуни акс эттирадиган, ранглари ўзаро уйғунлашиб, маълум бир фаслга (баҳор-ёз ёки куз-қиш) мўлжалланган, турли хил мақсадлардаги либос намуналари.

1. Қозоғистондаги машҳур модельерларнинг (танловингизга кўра) мода тақдимотларини кўриб чиқинг.
2. Модельерлар либослар коллекциясини қандай тузганлигини таҳлил қилинг.
3. Либослар коллекциясини тузишда модельерлар нимага асосланганлар?
4. Коллекция ғояси, мавзусини аниқланг.
5. Модель сиймосини яратишда визажист-стилистлар қандай воситалардан фойдаланганлар?

Тўғри тузилган коллекциянинг асосий хусусияти унинг яхлитлигидир. Унга шакл, материал таркиби, ранг оралиғи, ижодий усуллар, ташқи кўриниш, услуб бирлиги воситасида эришилади.

Шу сабабли, пухта ўйлаб тузилган коллекциянинг асосий шarti – унинг *концепциясидир*.

Дизайн концепцияси – дизайнернинг барча хулоса ва ғоялари бўйсунадиган асосий ғоя, фикр.

Аниқ ечим қабул қилмасдан яхлит қиёфа, ансамбль, коллекция яратиш мумкин эмас.

Коллекция тузиш пайтида дизайнерлар ва модельерлар қуйидаги факторларни эсда сақлашлари шарт:

– қўлланилиши – спорт кийими, тантанали кийим, кундалиқда кийиладиган кийим, иш кийими ва ҳ.к.;

– мавсумий – ёзги, қишки, кузги-қишги, баҳорги, баҳор-ёзги ва ҳ.к.;

– ёш тоифасига кўра – болаларга, ёшларга, улкан ёшдаги кишиларга ва ҳ.к. мўлжалланган либослар.

Либос намунасининг якка коллекциясини тузишда ҳамма босқични жиддий эътиборга олиш керак. Чунончи:

- ўйлаштириш (қиёфа);
- эскиз ясаш;
- эскизларни саралаш ва тузатишлар киритиш;
- материал танлаш керак.

1. Коллекция стилини мослаштириб, ўспиринларга мўлжалланган янги либослар ёки аксессуарларни лойиҳаланг.

2. Либослар коллекцияси ёки аксессуарларнинг эскизлари ва хомаки расмини (фор-эскиз) солинг.

3. Қиёфа билан коллекция орасида стиль бирлиги қай даражада сақланганлигини аниқланг.

4. Либос коллекцияси ёки аксессуарларни тайёрлашга мўлжалланган материални танланг.

Либос коллекцияси учун эскизлар

Концепция – бу бирон нарса ҳақида фикр юритиш, бир қарорга келиш, бош гоя.

Концепция тушунчаси кўпгина соҳаларда: дизайн, ҳайкалтарошлик, сиёсат, иқтисод, менеджмент, муҳандислик ва фалсафада қўлланилади. Бироқ, ҳар бир соҳада концепциянинг ўзига хос маъноси бор.

Степан Козьявиннинг «Нельсоннинг кундалиги» коллекцияси

Яхлит стилдаги аксессуарлар
коллекцияси

5. Харидорларнинг бу нарсага қай даражада қизиқишини аниқланг.

6. Коллекция учун нима сабабдан шу материални танлаганингизни тушунтиринг.

7. Коллекция мақсадига қанчалик мувофиқ эканлигини аниқланг.

8. Ишингиз ҳақида синфдошларингиз ва ўқитувчингизнинг фикрини билинг.

Аксессуарлар коллекциянинг умумий стилини тузишда ва ҳар бир либоснинг алоҳида стилини яратишда муҳим роль ўйнайди.

Сумкалар, қўлқоплар, камарлар, соябонлар, заргарлик буюмлари коллекциядаги қўшимча деталлар ҳисобланади ва яхлит тимсол, қиёфа яратишда муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун ҳам мода намунасини кўрсатишда коллекция муаллифи аксессуарларнинг эскизини ҳам ўзи тайёрлаб, соч турмаги ва макияжни ҳам ўйлаштиради.

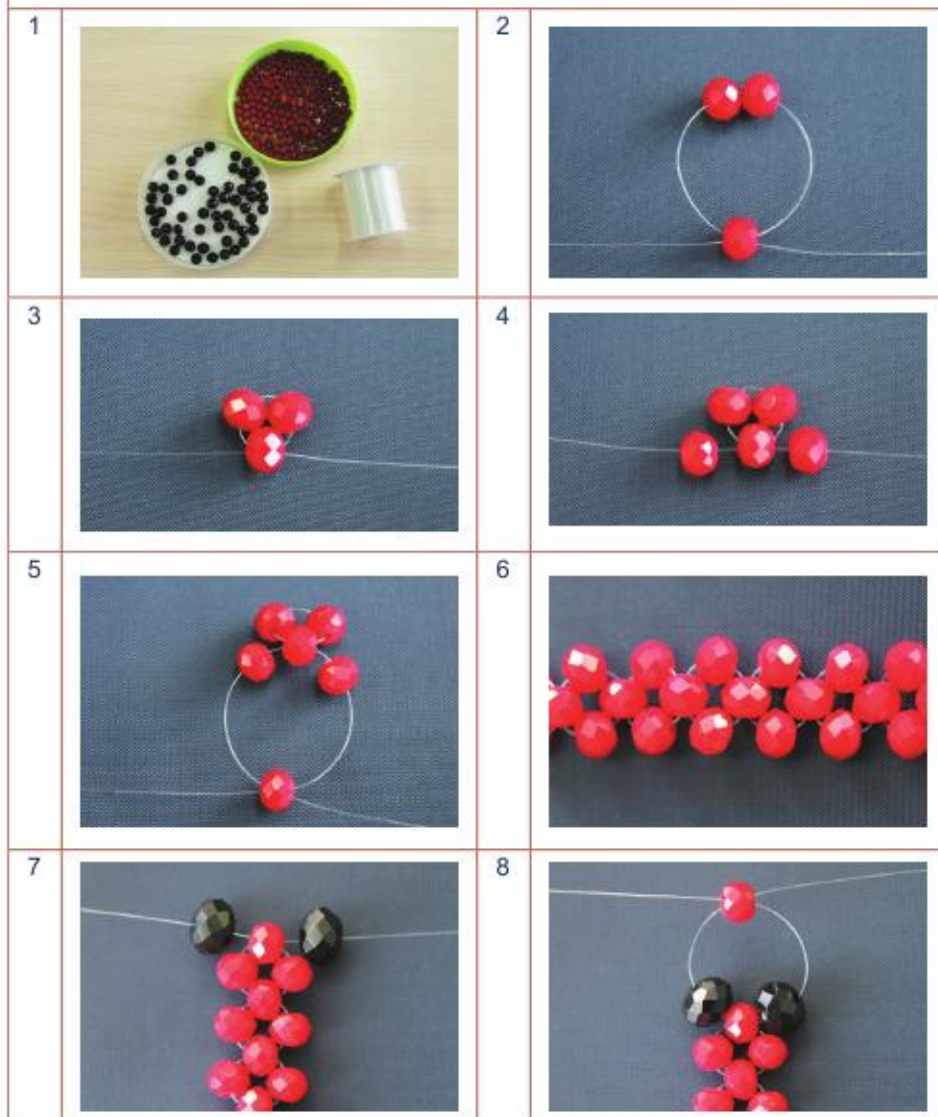
1. Шода, билагузук, брошкка ва сумкадан иборат бўлган аксессуарлар коллекцияни намунасини кўриб чиқинг. Бу коллекцияда қандай қилиб ва ниманинг ёрдамида услубий бирликка эришилганлигини таҳлил қилинг.

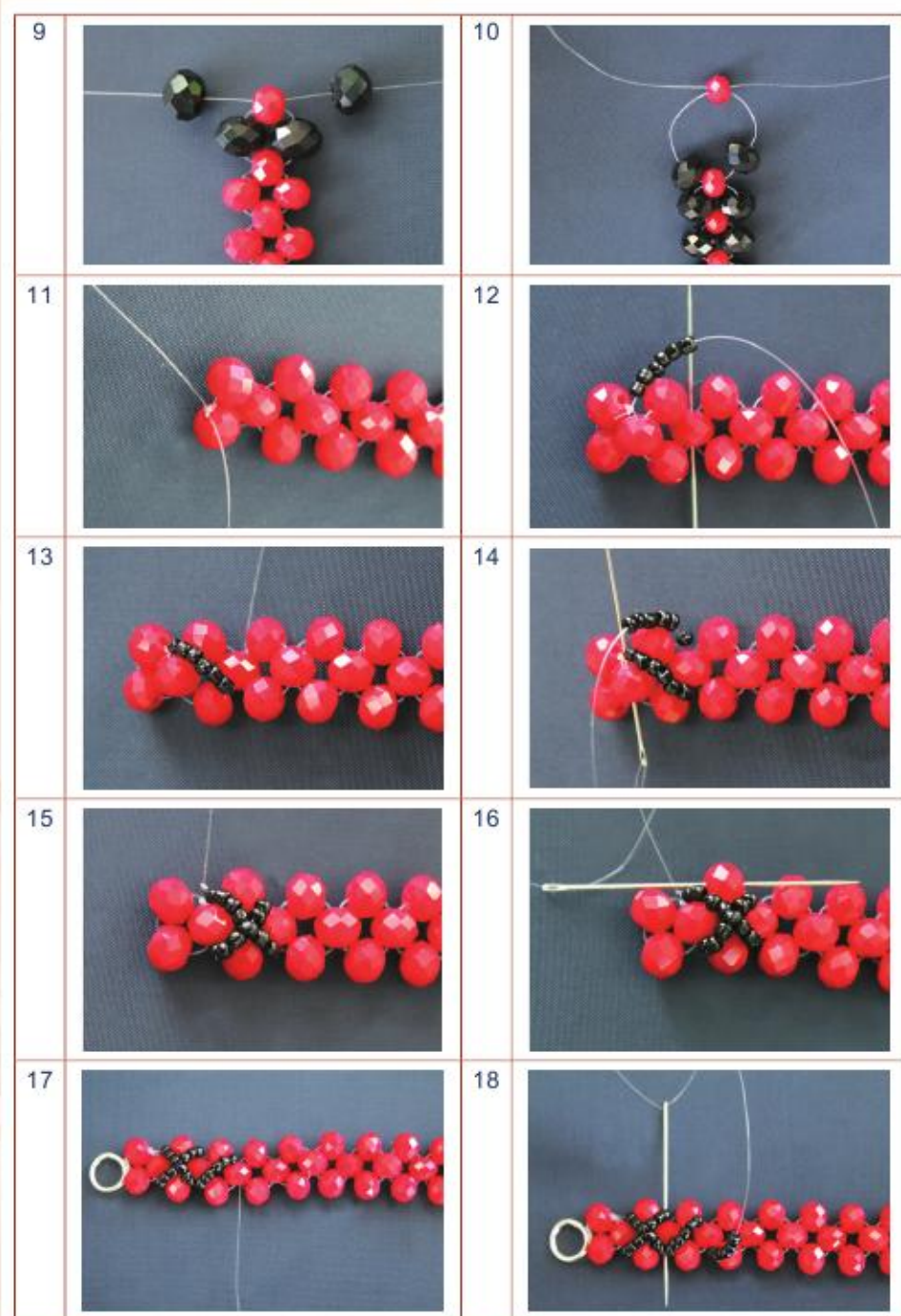
2. Дарсликда шода ясаш тартиби берилган. Уни мустақил ясанг.

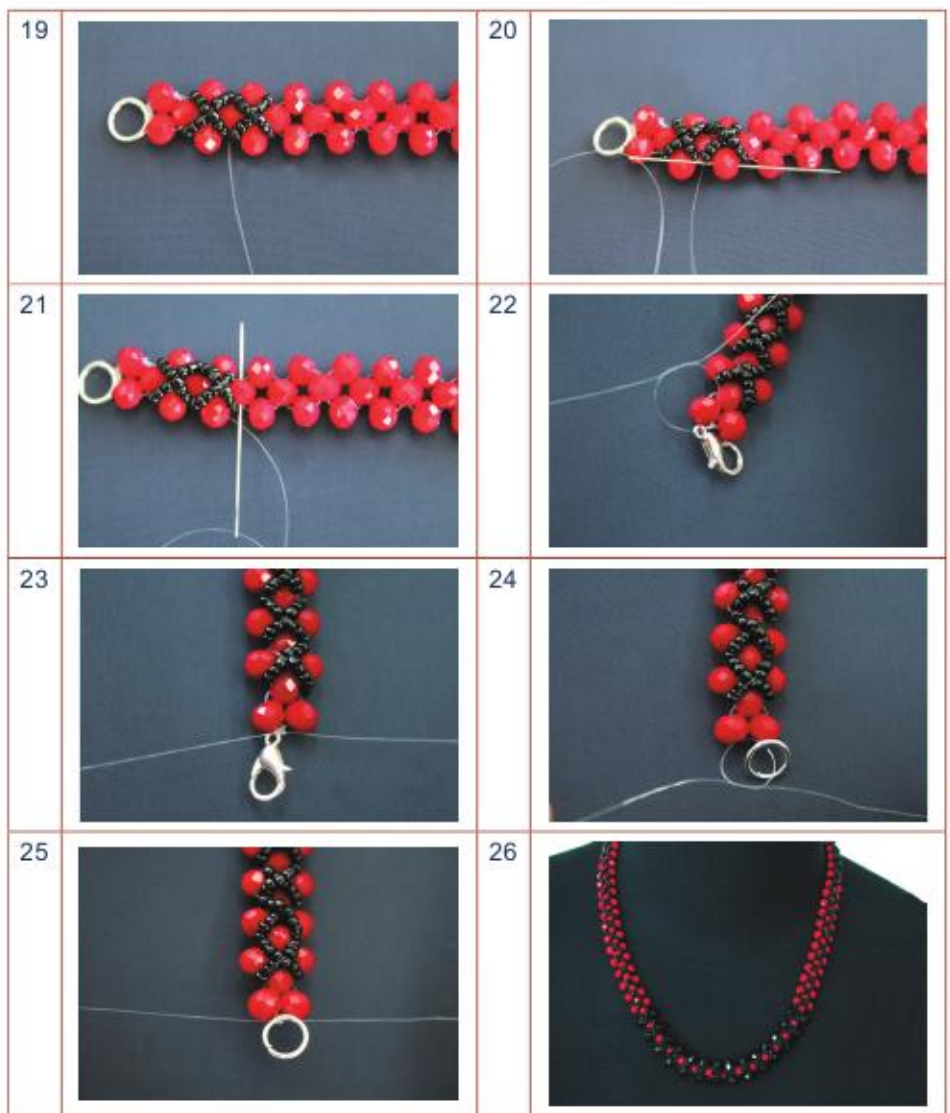
Бисер ва мунчоқдан ясалган
шода

ХТ

Бажариш кетма кетлиги

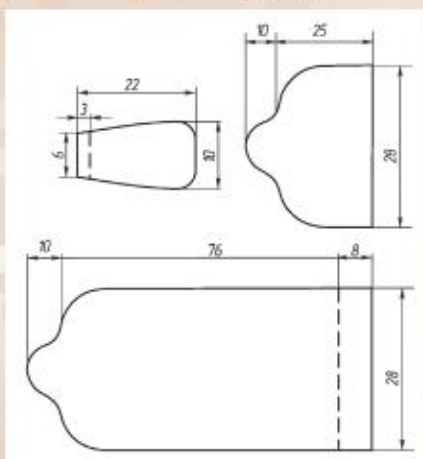
 Билагозук худди шодага ўхшаш тарзда тайёрланади. Билагозук тайёрлаш учун қанча мунчоқ, бисер ва қармоқ ип керак бўлишини аниқланг. Буюмни ба-жаринг.

Сумкаларнинг намуналари,
XV–XVI аа.

Сумкаларнинг пайдо бўлиш тарихи беш минг йилдан кўпроқ вақтни ташкил этади. Аввало «тугунчалар» – таёқларга боғланган халтачалар пайдо бўлди. Сўнгра «омоньер» деб аталадиган қопчиқчалар пайдо бўлди. Уни аёллар кийимнинг остида олиб юришса, эркаклар белига тақиб юришган. Кейин бисер, ранг-баранг шиша мунчоқлар, турли рангдаги кашта, тўр ва гажимлар билан безакланган ридикуль пайдо бўлди. Уларнинг ўрилган ёки тўқилган турлари бўлган.

Буюмнинг чизмаси

Фетрдан ясалган сумка

Амалга ошириш жараёни:

- чизма асосида сумканинг қисмларини бичиш;
- сумканинг олд қисмининг ўнг томонига нақш намунасини тўғноғич билан бириктириш, унинг атрофини қалам билан чизиб чиқиш;
- нақш атрофига пайетка ва бисерлар тикиш;
- сумканинг асосий қисмини белгиланган узۇқ-узۇқ чизиқ бўйича буклаб, тўғноғич билан илиб, кўклаб чиқиш;
- машинада бостириб тикиш;
- сумканинг олд бўлагининг иккинчи ярмининг ўнг томонига магнитланган тугмачани ўрнатиш;
- олд қисмини сумканинг асосий қисми билан бириктириш;
- ён қисмидаги белгиланган чизиқ бўйлаб боғич ўтказиладиган тешик тайёрлаш;
- боғични ўтказиш ва маҳкамлаш;
- боғич ўтказилган ён томонининг юқори қисмини буклаб, бостириб тикиш;
- сумканинг иккинчи томонига магнитланган тугмачани ўрнатиш;
- сумканинг асосий бўлагига ён қисмини қўшиб тикиб, тикув учини маҳкамлаш.

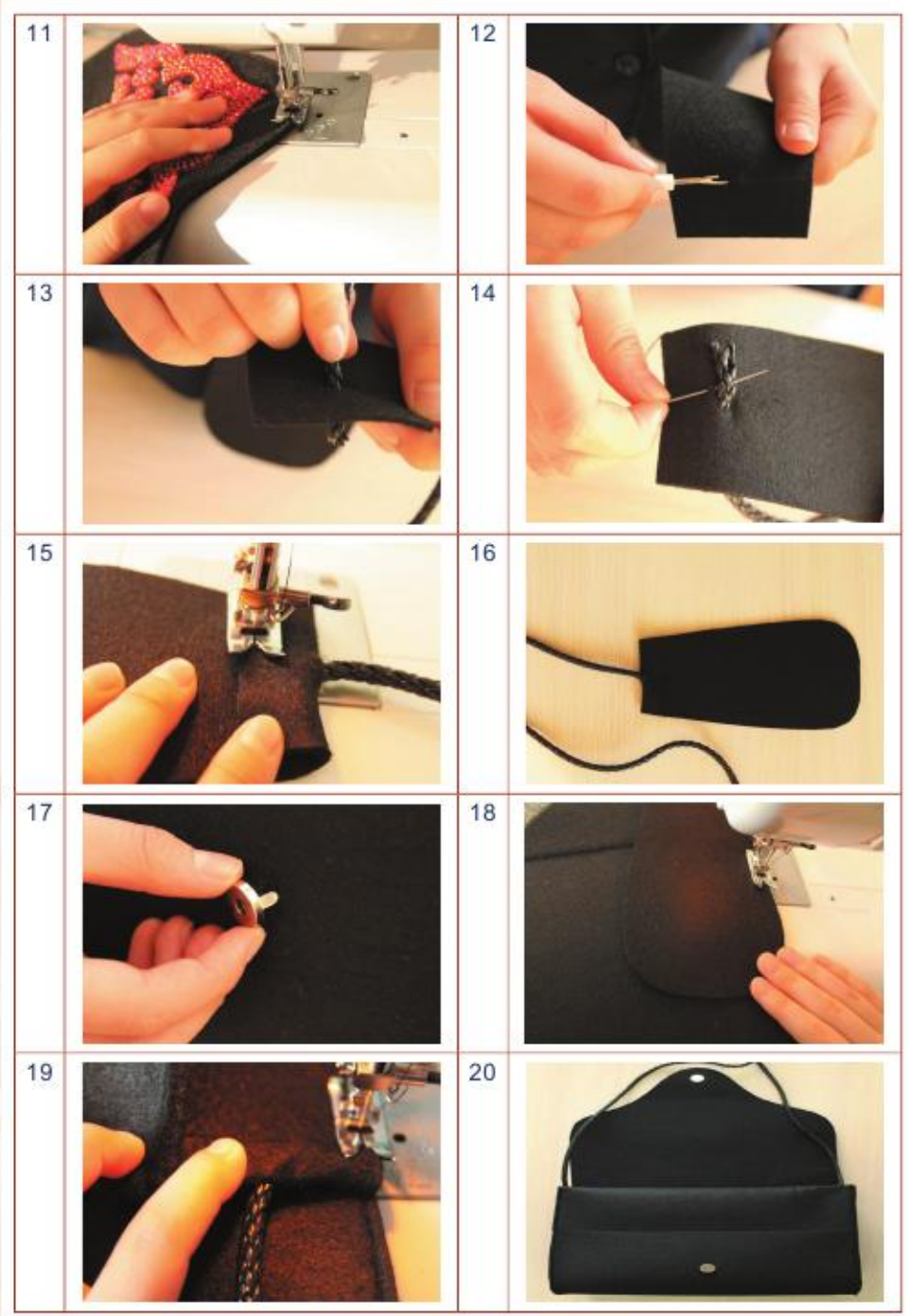

Сумканинг чизмаси, уни тайёрлашнинг тушунтириш хати ва кетма-кетлиги ўрганнинг. Ишни бажаринг.

Бажариш кетма-кетлиги

XТ

1		2	
3		4	
5		6	
7		8	
9		10	

Аксессуарларни намоиш қилиш

1. Коллекция яратишда нимага эришдингиз? Қандай қийинчиликларга дуч келдингиз?

2. Коллекция яратишда сизга қандай мода намоишлари ва модельерлар илҳом берди?

§ 11. ТАҚДИМОТ

Каталог Каталог Каталог Catalogue

Интернет-дўконнинг онлайн-платформасидаги либослар каталоги

Аёллар либосларининг каталоги

Янги либослар коллекциясини намойиш этишнинг қандай усулларини биласиз?

Либос ва аксессуарларнинг янги коллекцияларини маълум бир аудиторияга (кўпчиликка) тавсия этишнинг *кўرғазма, каталог, фотоальбом, тақдимот, видеолавҳа* сингари асосий усуллари бор.

Ахборотни тарқатиш ва кўпчиликнинг эътиборини жалб этишда замонавий технологиялар катта имкониятлар яратмоқда. Бунинг учун анъанавий кўрғазмалар ташкил этиб, улар ҳақида матбуот ва аудио-визуал оммавий ахборот воситаларидан репортажлар берилиши мумкин. Шунингдек тақдимотлар, ахборот ва рекламали видеорепортажлар, видеороликлар, кейс-тарих тайёрлаш мумкин.

Маълумотни тарқатишнинг онлайн-платформалар, видеосервислар, ижтимоий тармоқлар ва ҳ.к. («YouTube», «Kaznet», «Яндекс.Видео», «Instagram», «ВКонтакте», «Facebook») каби турлари бор.

1. Интернетдан кўрғазма, видеоролик, тақдимот каби тадбирларнинг намуналарини қараб чиқинг.

2. Ўз имиджингизга аталган либос ва аксессуарлар коллекцияси эскизлари альбомини ёки каталогини тузиш бўйича ижодий иш бажаринг.

Ўқувчилар ишларининг
тақдими

«Шодлик» либослар коллекцияси

Либос ва аксессуарлар
коллекцияси

Аксессуарлар
коллекцияси

Cartier брандидан заргарлик тақинчоқ буюмлар

Қозоғистонлик усталарнинг заргарлик тақинчоқ буюмлари

Etro брандидан кийимлар ва аксессуарлар коллекцияси

Chanel сумкалари ва аксессуарлари коллекцияси

1. Тақдимот давомида нима муваффақиятли чиқди? Нима кийин бўлди?
2. Ўйлаганларингиз амалга ошди-ми?
3. Фикрларингизни етказа олдингиз-ми?

FURLA сумкалари ва аксессуарлари коллекцияси

§ 12. СОДДА ГЕОМЕТРИК ШАКЛИ «FAST CLOTH» УСЛУБИДАГИ КИЙИМЛАР (ПОНЧО, КЕЙП, ТУНИКА) ДИЗАЙНИ

**Дизайнер
Дизайнер
Дизайнер
Designer**

Дизайнер доимий ижодий изланишда бўлиб, янги композицион усулларни ўйлаб топади. Янги гоялар топиб, илҳомланиш учун миллий кийим намуналарини ўрганади, музейларга, кўргазмаларга боради, иллюстрацияли каталогларни, ҳатто аввалги рассом-усталарнинг рангтавир асарларини кўриб чиқади ва ҳ.к.

Пончо

Сизнинг фикрингизча, мода кийимининг дизайнини яратишдан мақсад нима?

Замонавий русумдаги кийимлар (мода) дизайни давр талабига мувофиқ ўзгариб, одамларнинг турмуш тарзи, талаб-эҳтиёжларига кўра ривожланиб боради.

Мода оламидаги жараён, услуб, материаллар ўзгарса-да, ҳар қачон кийимнинг ихчам, қулай, гавдага мос бўлишига алоҳида эътибор берилади.

Дизайнерлар кийим модаларининг гоялари ва қатъий қарорлари билан одамларни ҳайратлантириб, ўзига хос намуналар воситасида ўз ўйларини амалга оширади.

Содда геометрик шаклларда яратилган «Fast cloth» кийимлари бир неча йилдан буён истеъмолчилар томонидан талаб этиб келинмоқда.

Пончо, кейп, ёпинчиқ, туника – содда бичимдаги елка кийими.

Пончо – Лотин Америкаси аҳолисининг аъъанавий кийими. У қўлда тўқилган бир ёки икки бўлак газламадан тикилади ва бош сиғадиган ўйиқ қолдирилади. Уни ҳар қандай фаслда материали, бичимига қараб, ҳамма вақтда кийиш мумкин.

Кейп – инглизларнинг елкага ташланадиган енгсиз, кенг русумдаги ёпинчиғи. У ҳам пончо каби, эркин бичилади. Кейп – пальтонинг бир тури. Ташқи бичими трапецияга ўхшаса ҳам елка чиқиқларидан бошлаб гавда тузилишига мос тикилади.

Туника – қизлар кофта сифатида ҳам, кўйлак сифатида ҳам, пляж ёпинчиғи сифатида ҳам фойдалана оладиган кўпфункционали кийим тури. Одатда ёқасиз, баъзан енги ҳам бўлмайди. Турли узунликда, асосан, бел чизигидан паст бўлади.

Моделларнинг фотосуратларини кўриб чиқинг. Содда геометрик шаклли кийимларнинг умумий ранглари ва ўзига хос хусусиятларини айтинг.

Дизайнерлар содда геометрик шаклдаги кийимларни турлича ўзгартиради. Уларнинг фасони, узунлиги, ўлчами, материали, ранги, услуби ҳам ўзгараверади. Ушбу кийимнинг замонавий турлари чиройли тугмали, илгичли, бўлиши билан бирга, чўнтаклари ҳам бор.

Кўшимча манбалардан фойдаланиб, содда геометрик шаклли кийимларни (танлов бўйича) таҳлил қилинг. Уларнинг қандай ўзгарганини аниқланг. Изланиш натижаларини «Содда геометрик шаклли кийим – дизайн ва мода белгиси» мавзуси билан альбом ёки каталог турида расмийлаштинг.

1. Содда бичимли елка кийими ҳақида нималарни билиб олдингиз?
2. Содда геометрик шаклли кийимларнинг қандай афзаллиги бор?

Кейп

Туника

§ 13. КИЙИМ ВА АКСЕССУАРЛАРНИ ЗАМОНАВИЙ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ

Ишлаб чиқариш Өндіріс Производство Production

Замонавий кийимни турли касб эгалари тайёрлайди. Конструктор-модельерлар янги фасонларни яратиб, бир неча стандартли типик ўлчовларга мос чизма намуналарини тайёрлайди. Технолог-муҳандислар шу намуналар бўйича буюм тайёрлашнинг технологик жараёнини батафсил таърифлайди.

Кийимни оммавий ишлаб чиқариш

Конструкторлар тайёрлаган чизма намуналари бўйича тикув фабрикаларида барча қисмлар бичилади ва технологик тавсифномага мувофиқ махсус ускуна ёрдамида бириктирилиб, тикилади.

Шу тариқа тайёрланган юқори сифатли кийим сотувга чиқарилади.

Кийим ва аксессуарлар тайёрлашнинг қандай усулларини биласиз? Улар ҳақида гапириб беринг.

Ҳозирги вақтда кийим ва аксессуарлар ишлаб чиқариш инновацион-ривожланувчан, истиқболли санаотга айланди.

Сифатли материаллардан фойдаланиб, усул ва услубларни тақомиллаштириш орқали замонавий русум талабларини, ишлаб чиқаришнинг самарали, унумли бўлишини назарда тутган ҳолда чидамли, чиройли кийимлар тайёрлаш мумкин.

Янги технологиялардан фойдаланиш, ишлаб чиқаришни автоматлаштириш, асбоб-ускуналардан самарали фойдалана олиш туфайли кийим ва аксессуарлар тайёрлаш учун сарфланадиган вақт бирмунча қисқариб, сифати яхшиланди.

Кийим ва аксессуарлар икки хил усул билан тайёрланади: *оммавий* ишлаб чиқарилади ва аниқ буюртма берувчининг талаб-истагига қараб *якка* ҳолда тайёрланади.

Ҳозирги вақтда замонавий кийим тайёрлашнинг қуйидаги босқичлари бор:

1. Намуна яратиш, конструкция ва технологик ҳужжатини тайёрлаш.
2. Материални бичишга тайёрлаш ва бичиш.
3. Кийимни тикиш, ишлов бериш ва сифатини текшириш.

Мода уйлари, тикув фабрикаларининг тажриба цехлари лойиҳалаштирилган намуналарнинг маркетинглик қийматини ҳисобга олишади.

Кийим андазасини тайёрлаш учун энг олдин андазани лойиҳалаштириб олиш керак. Бунда асосий ва безакли қисмларнинг умумий уйғунлиги, ранги, газламаларнинг ўзига хослиги ва ҳ.к. назарда тутилади.

Эскизни бадиий раҳбар текширгандан сўнг, андаза олиниб, тайёрланади. Уни модельер-рассом, кийим конструктори, корхонадан келган вакиллардан иборат бадиий кенгаш кўриб чиқиб тасдиқлайди.

Қўшимча манбалардан фойдаланиб, турли корхоналарда тайёрланган кийим ва аксессуарларнинг ишлаб чиқаришини ҳамда технологик жараёнларини ўрганиб чиқинг. Билиб олганларингизни синфда айтиб беринг.

1. Тикув ишлаб чиқаришига хос қандай касбларни биласиз?
2. Турли корхоналарда кийим ва аксессуарлар тайёрлашнинг ишлаб чиқариш ҳамда технологик жараёни нимадан иборат?
3. Кийим харидоргир бўлиши учун қандай бўлиши керак?

Кийимни якка тайёрлаш

Якка ёки алоҳида тайёрланганда либос буюртма берувчи учун биргина намунада тикилади. Алоҳида буюртма берувчиларга кийимлар тикувчилик ательеларида тайёрланади.

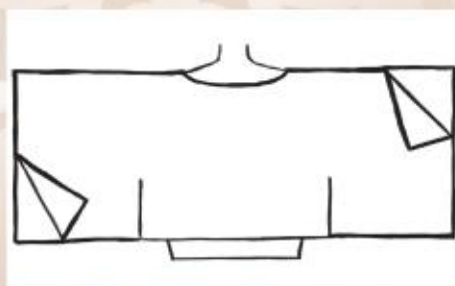
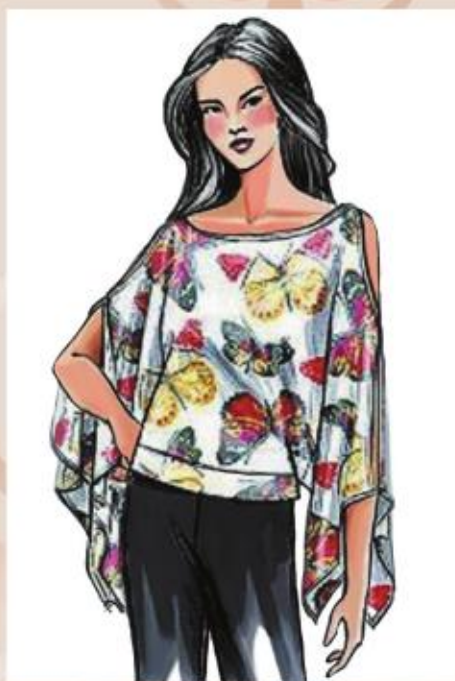
Аксессуарларни тайёрлаш. Камар

Аксессуарларни тайёрлаш. Сумка

§ 14. ЭСКИЗ. ҒОЯНИ АМАЛГА ОШИРИШ. МАТЕРИАЛЛАР ВА АСБОБ-УСКУНАЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ

**Модельер
Сэнгер
Модельер
Fashion designer**

Буюмнинг эскизи

Қандай содда геометрик шаклли кийим тайёрлашни хоҳлайсиз? Бунинг учун сизга нима керак?

Буюмни тайёрлаш учун энг олдин тикиладиган кийимнинг қиёфасини ўйлаб топиб, лойиҳасини чизиб олиш керак.

Мода журналларидаги тайёр андазаларга асосланиб, фотоғоялардан бирини танлаб, ўз хоҳишингиз бўйича моделлаштиришингиз мумкин.

1. Фор-эскизлар тайёрлаб, уларни ўзаро таққосланг.
2. Узингизга ёққанларини танлаб олинг.
3. Қайси жойини ўзгартирингиз келади? Энг чиройли чиққан нусхаларни муҳокама қилинг.

1. Содда геометрик шаклли кийим намунаси бўйича ўз эскизларингизни тайёрланг.
2. Намуналар бўйича ўз фикрларингизни ўртага ташланг.

Эскиз тайёрлаб бўлгач, кийим моделини тайёрлашга керакли материалларни танлаб олиш лозим.

Юпқа ипак, тўқимадан бошлаб, плаш материали, флис, драпгача хоҳлаган газламани фойдаланиш мумкин. Расми ва нақшларининг ҳам ўз ўрни бор. Мавсумий ёпинчиқ тиккингиз келса, унинг материали ва уни тайёрлаш турини танлашга чеклов қўйилмайди. Мато ёки трикотаж яхши букландиган ва чўзилмайдиган бўлиши лозим. Зич тўқилган трикотаж, астарлик, турли вискоза ёки драп газлама ҳам бўлаверади.

Баҳор ва куз фаслида кийишга мўлжалланган пончо ёки кейпнинг юмшоқ, тукли жун матодан ишлангани қулай бўлади.

Ёзги пончо ва туникани ҳарир, енгил матодан тиккан маъқул.

Буюм тайёрлашга керакли материал, иш қуроллари ва асбоб-ускуналарни тайёрланг.

Бу кийимни тикиш учун ўлчамлари 115×115 см бўлган мато керак.

Оддий тузилишда энг узун параметр – бўйиндан қўлнинг учигача бўлган узунлик асос қилиб олинади.

1. Ўйларингизни эскизга тушира олдингизми?
2. Эскизнинг қайси жойини ўзгартирингиз келади?

Буюмнинг эскизи

§ 15. БУЮМНИ ЯСАШ. ҚИСМЛАРНИ БИЧИШ

Лойиҳалаштириш Құрылымдау Конструирование Garment designing

Пальто-кейп, пончо ёки туника-ни ҳатто янгидан ўрганувчилар ҳам тика олади. Энг асосийси – ярашадиган фасон танлаш. Энг оддий нусханинг бири – керакли узунлик ва кенгликдаги матодан елка тикишисиз буюм тайёрлаш.

Муҳим! Ҳар қандай усулни қўлланиш вақтида моделнинг сиртқи кўринишини баҳолаш ва бўлажак ишларда ишонч ҳосил қилиш учун, аввал ишни масштабда бажариш тавсия этилади.

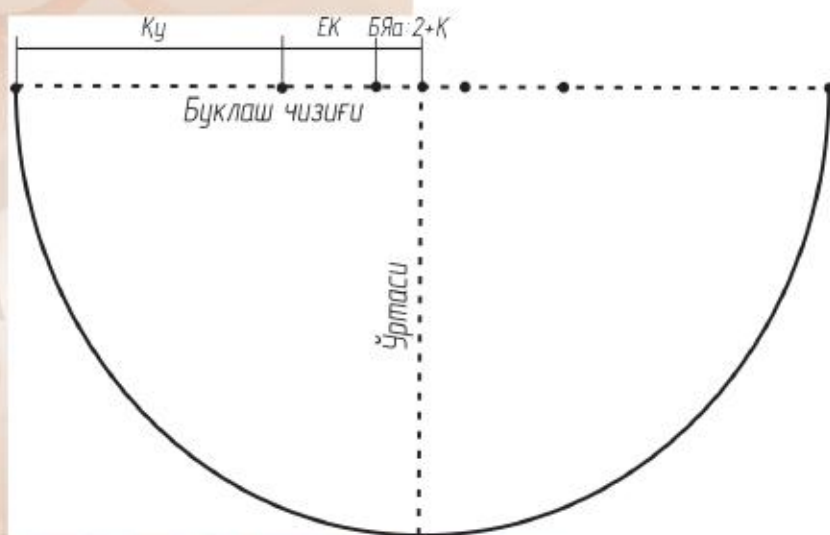
Нима деб ўйлайсиз, тикув буюмининг тайёрланиш кетма-кетлиги қандай?

Буюм тайёрлаш учун чизмасини чизиб, андазасини олиш керак. Пончо, туниканинг андазаси яхлит бичилган, тўғри, бурчаклари юмалоқ, тўғри тўрт бурчакли ёки айлана кўринишида бўлади.

Бу оддий схема. Схемани чизиш ва моделлаш вақтида ярим айлана қўлланилади.

Ўртадаги нуқтадан чапга ва ўнгга қараб навбат билан ўлчаб белгилаш:

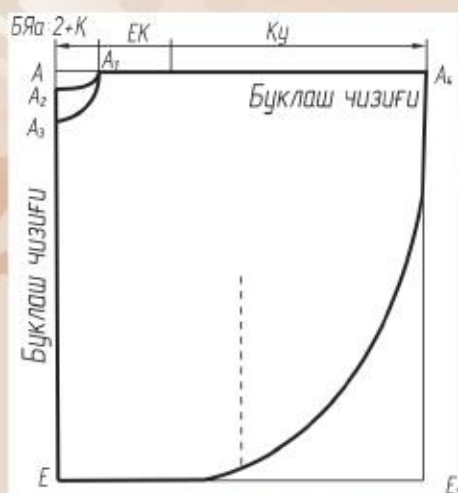
1. $1/2$ БЯа – бўйин ярим айланаси қўшув 0,5–1 см қўшимчаси;
2. ЕК – елка кенглиги;
3. Қу – қўл узунлиги.

Пончо, туникани моделлаш

Ўлчовлар олингач, диаметр бўйича айлана чизилади. Масалан, агар пончо манжет ва ёқали бўлса, унда:

- олдинги ва орқа узунликнинг ёқа ўйиндиси чуқурлигини белгилаш;
- бўйин ўйиндиси чуқурлиги асосида қўшимча ёқа чизмасини чизиш;
- ўрта чизиғининг юқори нуқтасидан пастга қараб бел чизиғи ва кийим узунлиги ўрнини белгилаш;
- манжетни қўшиб тикиш нуқтасини белгилаш;
- манжет чизмасини чизиш;
- ёпинчиқнинг ён ва пастки қийиғи узунлигидан моделнинг ўзгачалигини белгилаш;
- адип ва адипости чизиқларини чизиш;
- хоҳишга кўра белбоғ ва чўнтак ўрнини белгилаш керак.

Пончо, туниканинг чизмаси

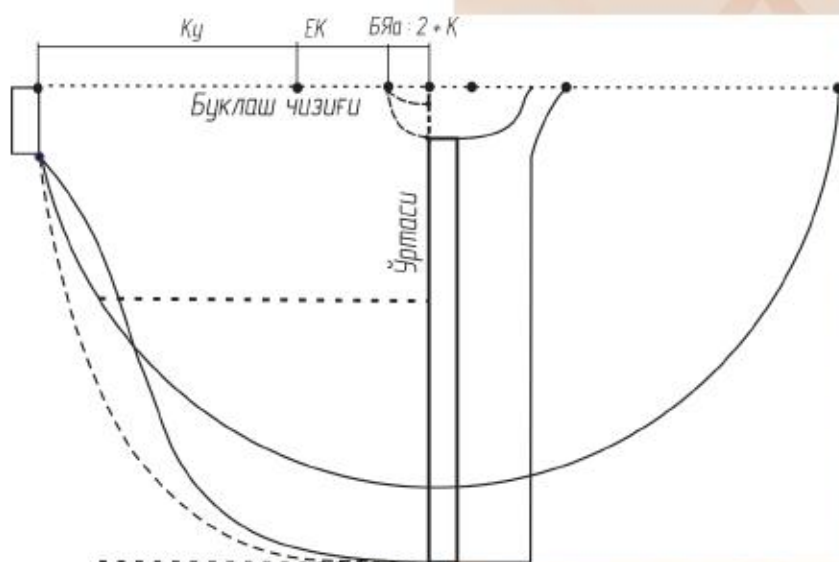
$$AA_1 = BЯa : 2 + K = 16 : 2 + 0,5 = 8,5$$

$$AA_2 = AA_1 : 3 = 8,5 : 3 = 2,8$$

$$AA_3 = BЯa : 4 + K = 16 : 2 + 1 = 9$$

$$A_1A_4 = EK + Ky$$

$$AE = Ky = 70 \text{ см}$$

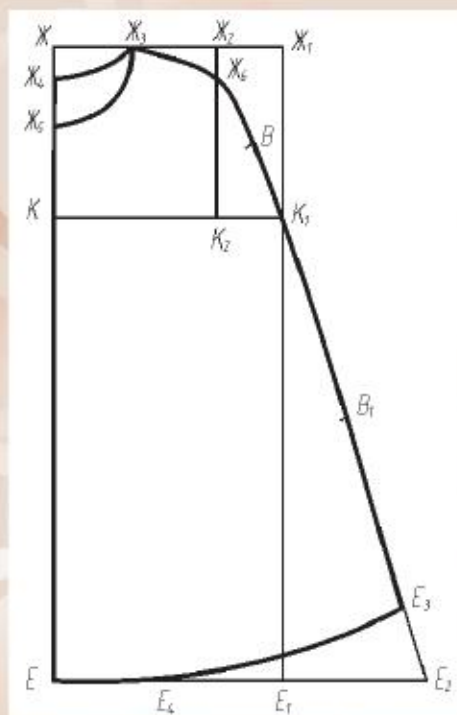

Пончо, туникани моделлаш

Пончо, кейп, туника тайёрлашга керакли газламани ҳисоблаш.

Пончо, кейп, туника тикишга керакли газлама миқдори газламанинг эни ва моделига боғлиқ. Одатда газламаларнинг эни 90, 110, 140, баъзан эса 160 см бўлади.

Газламадан икки узунлик, яъни: $2K_u + 15...20$ см, агар газламанинг эни 140 см бўлса бир узунлик – $K_u + 15...20$ см олиш керак. Безаш учун мағиз, замок, кашта ва ҳозорлардан фойдаланиш мумкин.

Кейпнинг чизмаси

ХТ

Амалий ишни бажаришдан аввал хавфсизлик техникаси қоидаларини такрорланг.

1. Жадвалда кўрсатилгандай ўлчов олинг.
2. Эскиз бўйича буюмнинг чизмасини чизиб олинг.
3. Буюмни бичиш кетма-кетлигини қараб чиқинг.
4. Андаза тайёрланг.

Пончо, кейп ва бошқа ёпинчиқлар кийимларнинг кўплаган турлари билан яхши мослашади ва турли қоматларга ярашади.

Узгарувчан об-ҳавода улар пиджак ва кардиганнинг ўрнини босадиган стилли кийим бўлиб ҳисобланади.

Технологик усуллар ва буюмнинг тайёр тури муаллифнинг ижодкорлиги ва танланган материалнинг хусусиятига боғлиқ.

Кейпни баҳордан кузгача кийиш мумкин, шунинг учун газлама иссиқ (қалин) ва енгил бўлиши мумкин. Газлама кийимнинг қайси фаслга мўлжалланганига боғлиқ ҳолда танланади. Совуқ ҳавода драп, жун, баркут каби иссиқ газламаларни танлаган маъқул. Енгил (ёзги) турини зиғир, ипак, атлас газламалардан тиккан мақсадга мувопиқ. Тикишни янгидан ўрганувчилар дастлабки моделни тикиш учун осон ишлов бериладиган газламани танлагани маъқул.

Кейп чизмасининг тузилиши

№	Белги-ланиши	Кесимлар ва нуқталарнинг номланиши	Ҳисоблаш формуласи, см	Ҳисоби, см
1	ЖЕ	Қоғознинг чап бурчагининг юқори қисми ёки Ж нуқтасини ўнгга қараб кўндаланг чизиқ чизиш. Ку – елка чизиғи. Ж нуқтасидан пастга тикка чизиқ юргизиш. Унинг узунлиги кийим узунлигига тенг.	$ЖЕ = Ку = 80$	
2	ЖЖ ₁	Ж нуқтасидан ўнгга қараб кийим кенглигини ўлчаб, белгилаш.	$КЯа II : 2 + КҚ$	$44 : 2 + 3 = 25$
3	ЖЖ ₁ Е ₁ Е	Буюмнинг ўнг томони пастки бурчагини қўшиб, тўғри бурчакли тўрт бурчак чизиш. У ЖЕ ва ЖЖ ₁ нуқталари орқали Е ₁ нуқтаси билан яқунланади.		
4	ЖК	А нуқтасидан пастга ўрта чизиқ бўйлаб ўлчаб, К ҳарфи билан белгилаш, К нуқтасини кўндаланг чизиқ билан ён чизиғини қўшиш. КК ₁ – гавда чизиғи.	$КЯа II : 3 + 3$	$44 : 3 + 3 = 18$
5	КК ₂	Ўрта чизиғидан ўнгга қараб гавда чизиғининг бўйидан ўлчаб, К ₂ нуқтаси билан белгилаш. К ₂ нуқтасидан юқорига қараб елка чизиғигача тикка чизиқ юргизиш. Бу – елка кенглигининг чизиғи.	$КЯа II : 3 + Қ$	$44 : 3 + 2,5 = 17,5$
6	ЖЖ ₃	Ж нуқтасидан ўнгга қараб елка чизиғи бўйлаб бўйин кенглигини ўлчаб қўйиш.	$ЖЖ_3 = БЯа : 3 + Қ$	$18 : 3 + 1,5 = 7,5$
7	ЖЖ ₄	Ж нуқтасидан пастга қараб ортки бўйнинг бўйин ўймасини (чуқурлигини) ўлчаб қўйиш. Ж ₃ , Ж ₄ нуқталарини равон эгри чизиқ билан қўшиш.	$ЖЖ_4 = ЖЖ_3 : 3$	$7,5 : 3 = 2,5$

Кейп чизмасининг тузилиши

№	Белги-ланиши	Кесимлар ва нуқталарнинг номланиши	Ҳисоблаш формуласи, см	Ҳисоби, см
8	ЖЖ ₅	Ж нуқтасидан пастга қараб олдинги бўйнинг ёқа ўйиндисини ўлчаб қўйиш. Ж ₃ , Ж ₅ нуқталарини равоон эгри чизик орқали қўшиш.	ЖЖ ₅ = БЯа : : 3 + Қ	18 : 3 + 2 = 8
9	Ж ₂ Ж ₆	Елка чизигидан пастга қараб елка эни чизиги бўйлаб 3 см-ли ўлчов олиш. Бу елкани пасайтириш нуқтаси.	Ж ₂ Ж ₆ = 3	3
10	Ж ₃ Ж ₆	Елка баландлигининг юқори нуқтасидан бошлаб, елкани пасайтириш нуқтасидан ўтадиган тўғри чизик юргизиб, уни елка эни чизигидан 1,5 см-га орттириб чўзиш.	Ж ₃ Ж ₆ + 1,5	12
11	Ж ₆ К ₁	Биқин чизиги. Ж ₆ , К ₁ нуқталарини қавариқ чизик билан қўшиш.		
12	В	Қўлга мўлжалланган қийиқ ўрнининг нуқтаси.	В = Ж ₆ К ₁ : 2	
13	Е ₁ Е ₂	Буюмнинг пастки қисмини кенгайтириш учун Е ₁ нуқтасидан ўнгга қараб ўлчаб олиб, уни Е ₂ деб белгилаш. Тўғри чизик орқали К ₁ ва Е ₂ нуқталарини қўшиш.	Е ₁ Е ₂ = 10 – 15	
14	ВВ ₁	В нуқтасидан пастга қараб Ж ₆ Е ₂ чизигидан 30 см ўлчаб, В ₁ нуқтаси билан белгилаш. Бу – қийиқ ўрни.	30	
15	Е ₂ Е ₃	Е ₂ нуқтасидан юқорига қараб Е ₂ К ₁ чизиги бўйлаб 8 см ўлчаб, уни Е ₃ деб, ЕЕ ₁ кесмасининг ўртасини Е ₄ деб белгилаш. Е ₃ ва Е ₄ нуқталарини қавариқ чизик билан қўшиш.	Е ₂ Е ₃ = 8 – 10	
16		Чизманинг асосини туташ чизик билан бостириб, чизиб чиқиш.		

5. Мато ва андазани бичишга тайёрланг:

- матонинг ўнг томонини аниқланг;
- матонинг кўсти бор-йўқлигини кўриб чиқинг;
- декатирлаш (намлаб-иситиб ишлов бериш)дан ўтказинг;
- тукли матоларнинг тукининг йўналишини аниқлаб олинг;
- расмининг йўналишини аниқлаб олинг.

6. Матога андаза қисмларини жойлаштиринг.

7. Буюмни бичинг:

- расм йўналишини эътиборга олган ҳолда андазанинг жойлашишини;
- андазадаги стрелка ва матодаги бўйлама ип йўналишининг мос келишини;
- андаза қисми ўртасининг мато букламаси билан мос келишини;
- ҳамма қийқимларнинг четидан чок ҳақининг тўғри қолдирилишини;
- барча қисмларнинг бичилишини;
- назорат кертмасининг бўлишини;
- тикиш учун қолдирилган чок ҳақининг қирқилиб кетмаслигини текширинг.

8. Буюмни ўлчаб кўришга тайёрланг.

1. Буюмга қанча газлама кетишини қандай ҳисобладингиз?
2. Бичиш вақтида қандай талабларни ҳисобга олиш керак?
3. Андаза қисмлари ва бичиқ қисмларнинг қандай фарқи бор?

Адип яхлит бичилган андаза

Уч ўлчовли тафаккур

Ижодкорлик жараёнида энг аввало газламанинг гавдага қулайлигини ўйлаштириш керак. Газламани манекеннинг устига келтириб, тажриба ўтказиб кўринг.

Газлама ва силуэт

Моделларнинг бичилиши танланган газламага боғлиқ бўлади. Масалан, юпка материални чиройли бурма билан йиғиш мумкин.

Газламани манекенга кийдириб ишлаш моделлар билан ишлашнинг бир усули. Бундай жараён вақтида газламанинг гавда қомаида қандай кўринишини назорат қила оласиз (эскизини чизиш вақтида бунини фақатгина чамалаб, кўз олдига келтириб, тасаввур қилиш мумкин).

Кейп. Тайёр буюм

**§ 16. ЯККА ҚИСМЛАРГА
ИШЛОВ БЕРИШ.
ҚИСМЛАРНИ БИРИКТИРИШ
ВА БУЮМНИ БЕЗАШ**

**Адип
Өңирасты
Подборт
Facing**

Буюм эскизи

Газламага андаза қисмларини
жойлаштириш

Кейп

Буюмни ўлчашга тайёрлаш

1. Барча текшириш чизиқларини кўчириш.

2. Кесикка очиқ жой қолдирган ҳолда, назорат нуқталарини бириктириб, орқа томонидан елка ва ён қисмларини кўклаш. Орқа ва олдинги қисм ёқа ўйиндисининг юқори нуқталари мос келиши керак.

3. Буюм этагини тескари томонига қараб қайириб кўклаш.

4. Буюмни дастлабки кийиб (ўлчаб) кўриш.

Елка ва ён қийқимларига ишлов бериш

1. Ён ва елка қийқимларини зигзаг чок билан тикиш ёки четларига йўрмаш машинасида ишлов бериш керак.

2. Ўйиндиларга жой қолдирган ҳолда ён ва елка қийқимларини қавиб тикиш.

3. Ён қийқими чокини айлариб дазмоллаш.

4. Енг қийқимларини бостириб тикиш:

– елка ва ён чокларининг тўғри юргизилганини;

– ён ва елка қийқимларининг саранжом йўрмалишини;

– ён ва елка қийқимларига иситиб-намлаб ишлов беришнинг пишиқлигини *текширинг*.

Адипга ишлов бериш

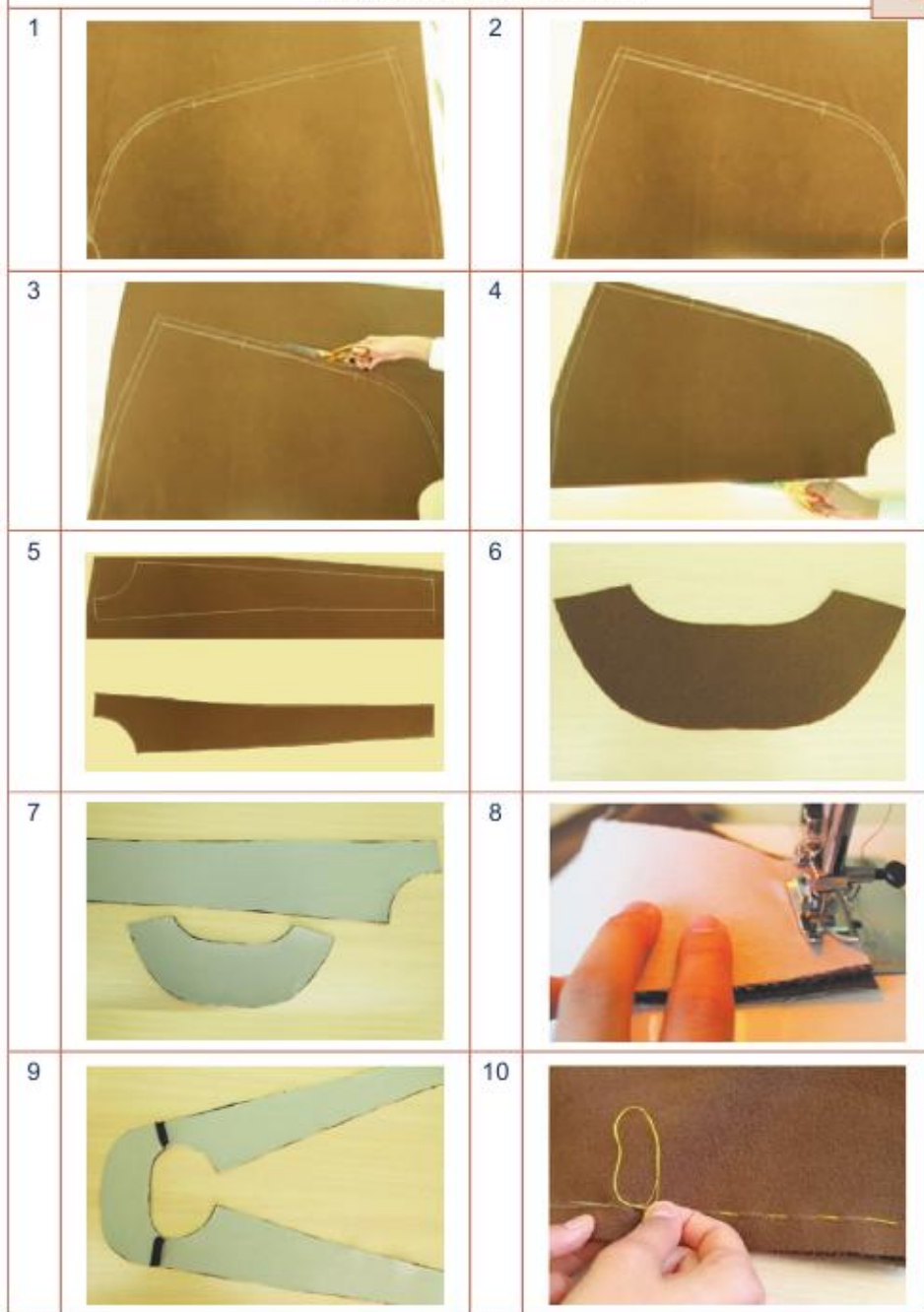
1. Адипни елим билан қотириш.

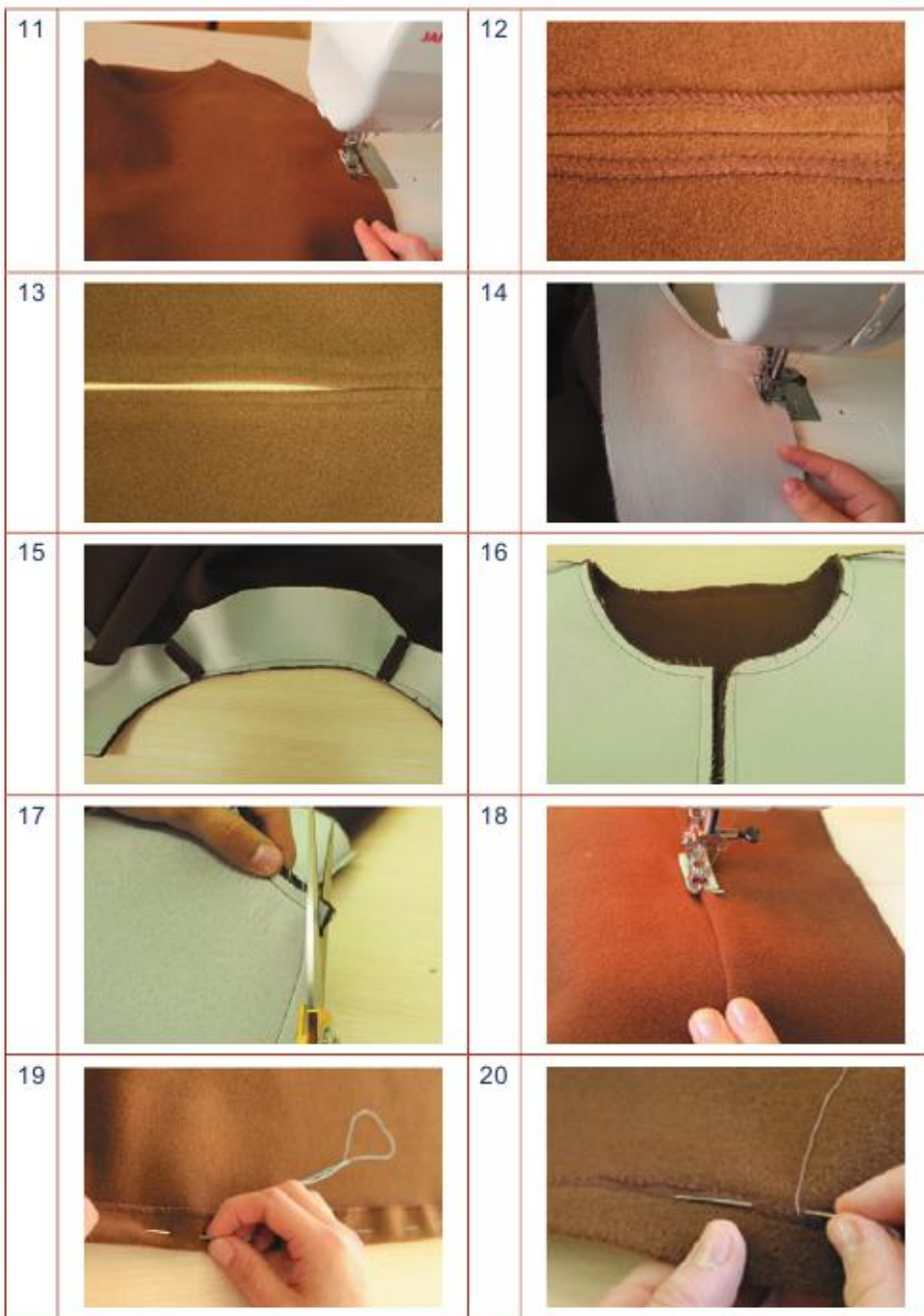
2. Адипнинг ички қийқимларига ишлов бериш.

3. Адипни мағиз билан бириктириш. Чокни икки томонга айлариб дазмоллаш.

Бажарилиш кетма-кетлиги

ХТ

4. Адипнинг ўнг томони билан олдинги бўйнинг ўнг томонига солиш, қирқимларини тенглаштирган ҳолда ўйинди, адип, этак чизиқлари бўйлаб қўшиб кўклаш.

5. Ўйинди, адип, этак чизиқлари бўйлаб йўрмаш. Чокни белгиланган чизиқдан 0,1–0,2 см пастдан юргизиш. Чок боши ва охирида 0,7–1,0 см бекитма қилиш.

6. Ўйинди бўйлаб чок ҳақини тикишга 0,1–0,15 см етказмай кертиб қийиш ва бурчагининг учини қийиш. Чок ҳақини адипга қараб ётқизиш дазмоллаш.

7. Адипни ўнгига ўгириб, чокларини текислаш. Олдинги бўй қисмидан 0,2 см чегаралаб, айлантриб кўклаш.

8. Адип томонидан чокни босиб дазмоллаш.

Буюмнинг пастки қирқимига ишлов бериш

1. Этак қирқимига зигзаг чок билан ишлов бериш. Буюм этагини тескари томонига буклаш, белгиланган чизиқ бўйлаб буклаб кўклаш, яширин чок билан қайириб тикиш.

2. Адип қўшмасини кейп қўшмаси билан бирлаштириб тикиш. Босиб дазмоллаш.

Кейп бирдан кўзга ташланади, шунинг учун ортиқча нарсалар ва аксессуарлар керак эмас.

Бошқа кийимлар ва аксессуарларнинг ранги кейпдан ажралиб турмаслиги керак.

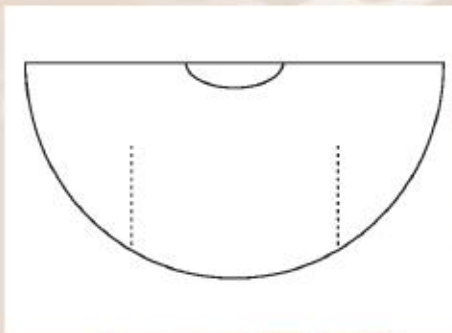
Тайёр буюм

Кейплар турли мақсадларда қўлланилиши мумкин, шунинг учун уларни тайёрлашда безакли, қимматбаҳо газламалар, пальто ва плашга мўлжалланган материаллар ишлатилади.

Байрамона кийим турини тўлдирувчи кейп тўр, атлас, ипак, мўйна ва ҳоказолардан тикилиши мумкин.

Кейп туридаги пальтони тикиш учун кашемир, твид, драпнинг ва мовутнинг (сукно) ҳар хил турлари ишлатилади.

Пленкали материалдан тайёрланган, сув ўтказмайдиган плаш туридаги кейп ёмғирдан сақловчи қулай ва ишончли кийим туридир.

Буюмнинг лойиҳаси

Буюмни бичиш

Газламани тайёрлаш, бичиш

1. Матони тайёрлаб олиш (ўлчови 115×115 см-ли квадрат қирқиб олиш мумкин).

2. Газлама доира шаклида бўлиши учун газламани икки буклаш. Буюмнинг узунлигини ўлчаш.

3. Газламанинг тескари томонига керакли узунликда ярим доира чизиш.

4. Бичиш.

5. Ёқа ўйиндиси чизигини чизиш. Ёқа ўйиндисини қирқиш. Бел ва енгига асосий йўғон чизикларни юргизиш.

6. Қирқимларига ёпиқ қирқимли букламали чок билан ёки қия мағиз билан ишлов бериш.

Икки букланган қия мағиз билан ёқа ўйиндиси қирқимини йўрмаш кетма-кетлиги

1. 45° бурчак ҳосил қилган ҳолда эни 4,5–5 см-ли қия мағиз қирқиб олиш.

2. Мағизни тескари томонидан ичига қаратиб, узунасига икки буклаш ва бостириб дазмоллаш.

3. Мағизни буюм (бир-бири билан ўнгини ёпиштириш) билан бириктириш, қирқимларни тенглаштирган ҳолда қўшиб кўклаш.

4. Мағизни эни 0,5–0,6 см-ли чок билан қўшиб тикиш.

5. Мағизни буюмнинг тескари томонига қайириш, мағиздан 0,5–0,6 см-ли ҳошия билан айлантириб кўклаш.

6. Буюмнинг ўнг томонидан мағизни қўшиб бостириб тикиш. Икки чок чизиги тўлиқ мос келиши шарт, жиякнинг чети тескари томонидан 0,1–0,2 см-га бирикиб туриши керак.

7. Босиб дазмоллаш. Кўклаш чокларини олиш ва яна бир марта босиб дазмоллаш:

- ёқа ўйиндисининг мағиз энини;
- чокнинг тўғрилигини;
- намлаб-иситиб ишлов беришнинг пишиқ-пухталигини *текширинг*.

Тайёр туникани безатиш учун безакли мато, тасма, мунчоқ, маржон, тўр, лента ва ҳоказолардан фойдаланиш мумкин.

ХТ

Ишни бошлашдан аввал хавфсизлик қоидаларини такрорлаб олинг.

1. Буюмнинг қисмларини бирлаштиринг.

2. Тайёр буюмни олдин тескари томонидан, сўнгра ўнг томонидан текис қилиб дазмолланг.

3. Буюмга безак беринг. Буюмнинг учун керак бўладиган материал ва иш қуролларини танлаб олинг.

4. Тайёр буюмнинг сифатини текшириб чиқинг.

1. Буюмни тайёрлаш вақтида қандай қийинчиликлар учради?

2. Нима муваффақиятли бўлди?

Буюм қирқимига ишлов бериш

Қия мағизни қўшиб тикиш

Буюмнинг ўнг томонидан мағизнинг четидан 0,1–0,2 см-га бостириб тикиш

Буюмга безак бериш

§ 17. БАЖАРИЛГАН ИШНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ, БАҲОЛАШ. ТАҚДИМОТ

Мода намоиши
Сән көрсетілімі
Модный показ
Fashion show

Буюм тақдимоти

Тайёр ишни баҳолаб, таҳлил қилиш орқали унинг сифатини қандай қилиб яхшилаш мумкин?

Тақдимот тайёрлаган вақтда тайёр ишни таҳлил қилиб, баҳолаш керак.

Ишларингизда акс этган гоёларни таҳлил қилиб, баҳоланг.

1. Кийимнинг ташқи кўриниши харидорларни ўзига жалб қила оладими?

2. Кийим тикиш учун қандай материалдан фойдаландингиз? Нима учун шу материални олдингиз?

3. Ўз ишингизнинг аҳамиятига баҳо беринг.

4. Буюмни тайёрлаш давомида қандай тажрибаларга эга бўлдингиз?

Оддий геометрик шаклдаги кийимларнинг тақдимотини моделлар намоиши кўринишида ўтказишга бўлади. Тадбирни олдиндан режалаштириб, тўғри ташкиллаштириш керак, у аниқ аудиторияга йўналтирилиши керак.

Тақдимот материалларини (буклет, очиқ хат, альбом ва ҳ.к.) олдиндан тайёрлаб, меҳмонлар бемалол ола биладиган, кўринадиган жойга қўйиш керак.

АКТнинг ривожланиши онлайн-платформада (онлайн-форум, ижтимоий тармоқ ва ҳ.к.) дефиле ўтказишга имкон беради.

Синфдошларингиз билан биргаликда моделлар тақдимотини ташкиллаштиринг.

1. Тақдимот ўтадиган жойни тайёрланг.

2. Подиумни лойиҳалаштириб олинг. Эмблема (лейбл) тайёрлаб, подиумнинг қаршисига қўйинг. Саҳнани қандай безатиш мумкинлигини ўйланг.

3. Техник томондан қандай ёритиш (муסיқа, чироқ, интерфаол жиҳоз ва ҳ.к.) мумкинлигини аниқланг.

4. Моделлар қиёфасини, уларнинг чиқиш кетма-кетлигини ўйлаб кўринг.

5. Турли номинациялар тайёрлаб (моделнинг ўзига хослиги ёки материалдан ўзгача фойдаланиш ва ҳ.к.), мукофотлаш маросимини ўтказинг.

1. Ўқитувчингиз ва синфдошларингизнинг фикр-тавсиялари ишингизга қандай таъсир этди?

2. Тақдимот давомида нима муваффақиятли чиқди? Қандай қийинчиликлар бўлди?

3. Ўйлаган ишингизни амалга ошира олдингизми?

4. Аудитория билан ўзаро алоқа ўрната олдингизми? Сиз учун фойдали таклиф ва фикрлар бўлдимиди?

5. Томошабинларнинг фикрларини ҳисобга олган ҳолда хулоса чиқаринг.

6. Эгаллаган малака ва кўникмаларингиз келажақда керак бўладими?

Ишни таништириш гоялари

Фотосессия

Фотоколлаж

Дефиле

ЎЙ МАДАНИЯТИ

Бўлимни ўзлаштириш натижасида:

- ижодий фикрингизни ривожлантириш учун танлаб олган турли ахборот манбаларидан мустақил фойдалана оласиз;
- турли соҳа бўйича олган билимларингиздан интерьерни ташкиллаштириш, лойиҳалаш, безатиш давомида фойдалана оласиз;
- графиканинг турли воситаларидан фойдаланиб, график ва технологик ҳужжатларни тайёрлай оласиз;
- гоя, услуб ва усулларни баҳолаб, таҳлил қилиш натижасида ўзингизнинг ва ўзгаларнинг ишларига мулоҳазали нуқтаи назардан ёндошиб, уни ривожлантиришга тааллуқли фикр, тавсияларингизни айта оласиз;
- буюмнинг сифатини баҳолаб, маҳсулотнинг сиртқи қиёфасига таъсир этувчи омилларни аниқлай оласиз;
- ўзингизнинг ва ўзгаларнинг ишига берган баҳоларингизни асослаб, уларнинг мақсади ва моҳиятини тавсифлай оласиз.

Ландшафт дизайни (Нур-Султон ш.)

§ 18. ИНТЕРЬЕР / ЭКСТЕРЬЕРДАГИ ЛАНДШАФТ ЭЛЕМЕНТЛАРИ

Экстерьер Экстерьер Экстерьер Exterior

Экстерьер – ташқи шакл, бионинг ташқи кўриниши, фасади.

Меъморий объект илгаридан мавжуд бўлган майдонда яратилди. Шунинг учун бионинг шакли ва ўлчами атроф муҳитга: кўчалар, бинолар, табиатга боғлиқ бўлади.

Янги бино шу муҳитда ўз ўрнини эгаллайди ва ўзининг ичида яна бир макон – интерьер маконини яратди. Ўз навбатида интерьер мебель ва безак элементлари билан тўлдирилади.

Шу тариқа ташқи макондан ички макон қурилади ва уларнинг ажралмас тизими – экстерьер ва интерьернинг ўзаро уйғунлиги яратилди.

Интерьер ва экстерьер бир-бири билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, тўғри лойиҳалаштирилган уйда бу алоқа сезилмаслиги мумкин.

Интерьер ва экстерьер дизайнининг асосий тушунчалари – стиль ва йўналиш.

Интерьер, уни безатиш йўллари ҳақида билганларингизни эслаб, айтиб беринг.

Меъморчиликда бўлажак бионинг лойиҳалашда интерьер бионинг ташқи қиёфаси – *экстерьер* билан бирлашган ҳолда қаралади. Бу жуда муҳим – бионинг ички кўриниши ҳам, ташқи кўриниши ҳам ўзаро ҳамоҳанг бўлиши керак.

Экстерьер дизайни функционал ва бадий ғоялар, ечимлар бирлигига асосланган. Бу инсон ҳаётининг шарт-шароитини яхлит, эстетик жиҳатдан мукамал шаклда такомиллаштиришга қаратилган.

Экстерьер тушунчаси нафақат меъморчиликни, балки ландшафтни ҳам ўз ичига олади.

Пергола (соябон), шийпон, пешайвон, паст ландшафт деворлари, тош йўллар, чироқлар, кўчатлар ва шу сингари бошқа элементлар интерьер ва экстерьер орасида узвий боғлиқлик ўрнатишга ёрдам беради.

1. Тасвирларни кўриб чиқинг. Бионинг ташқи кўриниши ва ички хоналарнинг дизайнини таққосланг.

2. Берилган экстерьерга мос интерьерни топинг. Жадвални тўлдиринг.

3. Меъморлар билан дизайнерлар бионинг ичи ва сиртининг тўлиқ бирлашувига, ўзаро алоқа ўрнатилишига эришиш учун қандай воситалардан фойдаланганлигини аниқланг.

Экстерьер	Интерьер

Ландшафт Ландшафт Ландшафт Landscape

Классик услубдаги
ландшафт дизайни

Шарқий услубдаги
ландшафт дизайни

Хай-тек услубдаги
ландшафт дизайни

Сизнингча, ўсимликлар интерьер элементи сифатида қандай вазифаларни бажаради?

Ландшафт дизайни турли саҳналарда: интерьерда (хона, мактаб ошхонаси, ўқув хонаси в.б.), *экстерьерда* (боғда, паркда, мактаб томорқасида в.б.) чиройли ва қулай муҳит яратишга йўналтирилган фаолиятдир.

Дизайннинг ҳар бир йўналишида қўлланиладиган шакллар ва элементлар, материаллар ва ўсимликлар билан фарқ қилувчи турли услублар шакллантирилди.

Замонавий ландшафт дизайни бўйича *кантри, классика, хай-тек, экологик, этник* ва шу сингари услублар мавжуд.

Ландшафт элементларига *шийпонча, айвон, соябон, ҳайкал фигуралар, турли материаллардан тайёрланган скамейкалар, тоғ жинслари, сунъий сув ҳавзалари, ҳовузлар, майсазорлар, панжаралар* ва бошқалар киради. Элементлар танлови майдоннинг ўлчами, дизайнернинг эстетик диди ва услубий йўналишга боғлиқ бўлади.

1. Расмларни кўриб чиқинг.
2. Интерьер ва экстерьердаги ландшафт элементларини атанг.

Ландшафт дизайнининг энг ёрқин элементларидан бири – гуллар.

Интерьерни ташкил этишда гулдон тагликлари муҳим роль ўйнайди.

Тўғри танланган гулдон таглиги:
– гулларнинг ўсиб, ривожланиши учун қулай шароит яратади;

– хонадаги жойни тежаш имкони-ни беради;

– интерьернинг бир қисми бўлиб, маълум бир услубни таъкидлайди.

Тагликларнинг турлари: осма, ер-да турадиган ва деворга илина-диган. Гулзорлар ва гул тўшакла-рини ташкил этишнинг турли усул-лари мавжуд.

Экстерьер ландшафтини *гулжи-як, гулзор, «Альп тепаликлари»*, бир йиллик гуллардан ясалган *ҳо-шия* билан безатиш мумкин. Ўсим-ликларни танлаганда уларнинг баландлиги, новдаларнинг тузи-лиши, ранги, гулларининг ўлчами, гуллаш вақти, суғоришга бўлган эҳтиёжи ва совуққа чидамлилигини ҳисобга олиш керак. Периметр бўйлаб қуёш нурлари таъсирини юмшатадиган ва табиий соя яра-тадиган йирик дарахтлар ва бутал-лар экиш, ўсимликлардан панжара ясашни режалаштириш мумкин.

1. Интерьер ва эксте-рьер ландшафтини қандай қилиб безатиш мумкинлигини ўйлаб кўринг.

2. Уларни гуруҳда муҳокама қилинг, синфдошларингиз билан фикрингизни ўртоқлашинг.

3. Сизнинг ғоянгизни амалга ошириш учун қандай қўлда бор материаллардан фойдаланиш мумкин?

4. Сизнинг шаҳрингиздаги экстерьерлик ландшафт дизайнига мисоллар келтиринг.

Интерьердаги ландшафт элементлари

Экстерьердаги ландшафт элементлари

Ландшафт дизайни

1. Тасвирларни кўриб чиқинг.
2. Ландшафт дизайнини яратишда қандай усуллардан фойдаланилган?

Нуржол сувли яшил бульвари.
Нур-Султон ш.

Биринчи Президент боги.
Алмати ш.

Топиар. Павлодар ш.

Гулли соат. Атирау ш.

1. Ландшафт дизайни ҳақида нималарни билдингиз? Бу маълумотларнинг сизга фойдаси борми?
2. Замонавий меъморчилик санъатида ландшафт дизайнининг роли қандай, деб ўйлайсиз?

§ 19. ИЖОДИЙ ҒОЯНИ ВИЗУАЛЛАШ

Визуаллаш Визуалдау Визуализация Visualization

Турли хил усуллар билан амалга ошириладиган визуаллаш – меъмор ҳаёлидаги ғоянинг ҳақиқий ҳаётда ўз аксини топишига олиб келадиган воситалардан бири.

Лотос ибодатхонаси. Нью-Дели ш.,
Ҳиндистон

Ҳар бир меъморчилик ғояси маълум бир турда, аниқ услубда ўз кўринишини топади, ҳар қайсисининг ўзига хос етказадиган мустақил ўйи, гўзаллик хусусияти бўлади.

«Хан Шатир» мажмуаси,
Нур-Султон ш.

«Меъморчилик – маконнинг композицион ташкил этилиши» деган ифодани қандай тушунаси?

Визуаллаш ғояни, фикрни кўпчиликка тезда етказиб беришга ёрдам беради. Ҳар қандай меъморий иншоот фикрий ғоялар маҳсулидир. Ҳатто ички муҳитнинг энг оддий қисми ҳам биринчи навбатда ғоя сифатида пайдо бўлади, фақат шундан кейин тасаввур қилинади – аниқ бир оптик тасвир сифатида гавдаланади.

Меъморий ғояда иншоотнинг стили, вазифаси, ўлчами, безатилиши бўйича муаллифнинг фикри ўз аксини топади.

Унда ғоя муаллифнинг диди, мода, технологиялар, материаллар, иқлим билан шаклланади.

Ички макон – бу бинонинг ўйланган ва амалга оширилган воқелиги. Шу сабабли, бинонинг қурилиши унинг ички қисмидан, лойиҳасини ишлаб чиқишдан бошланади. Аввалига у қурилиш режасига, режа эса ҳажмлар ва фасадларнинг умумий композициясига айланади.

Бинонинг фасади унинг мақсадини – иншоотнинг қандай иш фао-

Қўшимча адабиётлардан фойдаланиб, «Меъморий дурдоналар» мавзусида альбом тайёрланг. Муаллифлар меъморий қиёфалар орқали қандай ғояларни ифода этдилар? Ўз фикрингизни синфдошларингиз билан ўртоқлашинг.

лиятига мўлжалланганлигини намойиш қилиши мумкин.

Интеръернинг ички макони икки-та йўналишда қаралади:

1. Ёпиқ макон нуқтаи назаридан: декор, мебель.

2. Интеръернинг ички макони ва ташқи макон нуқтаи назаридан: табиат, ландшафт ва атроф-муҳит.

Ички макон ва ташқи ҳажмларнинг ўзаро уйғунлиги бевосита тайёр бинонинг функционал мақсадига ва бадий образига боғлиқ бўлади.

1. Санъатдаги услублар ва йўналишлар ҳақида биладиганларингизни эсга тушинг. Услублар ва йўналишларни қандай белгилари бўйича аниқлашга бўлади?

2. Намуна бўйича жадвални тўлдиринг.

3. «Меъморчилик санъати. Услублар ва йўналишлар» мавзусида тақдимот тайёрланг.

4. Турли ахборот манбаларидан фойдаланиб, ўзлаштирган услубларингиз ҳақида маълумот тўпланг.

Париждаги Лувр пирамидаси.
Экстеръер

Меъмор ўз ижодкорлигига асосланиб, инсоннинг яшаш муҳитини лойиҳалаштирган ҳолда, қурилиш иншоотлари орқали гўзаллик ҳақидаги тушунчасидан хабардор қилади.

Париждаги Лувр пирамидаси.
Интеръер

№	Меъморчилик услублари	Хусусий белгилари
1	Классик	Симметрия, қатъий ритм, байрамона безакли
2	Модерн	
3		

Одатда, интерьер дизайнини лойиҳалаш қўйидагиларни ўз ичига олади:

1. Бўшликни минтақаларга бўлиш.
2. Эскиз (дизайн асоси) чизиш.
3. Ишчи лойиҳа (технологик ҳужжатларни ишлаб чиқиш: чизма, схема, смета) тайёрлаш.
4. Макет яратиш (тасаввур қилиш).
5. Материал танлаш.
6. Амалга ошириш.

Интерьер дизайнининг эскизлари

Минтақаларга бўлиш – бинонинг асосий услубини сақлаган ҳолда жойни маълум бир ҳудудларга бўлувчи безак усули.

Дизайн лойиҳасини график усулда қўлда, шунингдек махсус дастурлар ёрдамида компьютерда бажариш мумкин.

Дизайн лойиҳаси пландан бошланади, майдон планининг эскизи чизилади. Эскиз юмшоқ қалам билан шаффоф қоғозда бажарилади.

Дизайннинг барча элементлари бир-бирига мувофиқ бўлиши муҳим. Улар бир хил услубда ва бир-бирига мос келадиган материаллардан тайёрланиши керак.

1. а) ўз хонангизнинг; б) мактаб кабинетининг; в) дам олиш жойининг (танлов бўйича) интерьерининг дизайн-лоийҳасини режалаштиринг.

Унда ландшафт дизайнининг қандай элементларидан фойдаланиш мумкинлигини ўйлаб кўринг.

2. Эскизини чизинг.

Замонавий бинолар билан табиий муҳитнинг ҳамоҳанглиги – меъморчилик санъатининг долзарб мавзуси ва ландшафт дизайнининг асосий вазифаларидан биридир.

Ландшафт дизайни ўзида санъат ва илм-фан элементларини мужассамлаштиради. Шунинг учун меъмор-дизайнер ва ландшафт дизайнери турли соҳалар бўйича билимга, ижодий ёндашувга, юқори даражали бадиий ва фазовий тафаккурга эга бўлиши керак.

Ландшафт дизайнининг элементлари очик ва ёпиқ ландшафт маконларини безатишга мўлжалланган.

Интеръерни безатиш учун фитодизайн қўлланилади. Бунда жонли ўсимликлардан фойдаланилади. Фитодизайннинг бир тури – вертикал кўкаламзорлаштиришдир.

Гулдонлар деворлар ва устунлардаги тоқчаларга қўйилади, декоратив панжараларга, ойнаванд пардеворларга ўрнатилади. Улар чирмашиб ўсадиган гулларга тирак бўлиб хизмат қилади ва маконни ҳудудларга бўлиш вазифасини бажаради.

1. Мактаб ҳовлисидаги ерни ёки дам олиш жойини бир неча ҳудудларга бўлинг.

2. Қандай кўчат ўтқозишингизни аниқлаб олинг.

3. Уларни қандай жойлаштиришингизни режаланг.

4. Лойиҳа планининг эскизини чизинг.

Ландшафт дизайни – ландшафт ёки органик меъморчилик соҳаси. Замонавий иншоотлар табиат пейзажига мувофиқ бўлиб, унинг табиий давомига айланган. Органик меъморчилик асосида одам ва табиат орасидаги уйғунлик ифодаланади.

1. Ландшафт дизайни қандай вазифани бажаради?

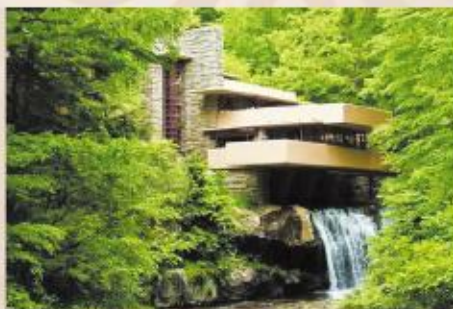
2. Нима сабабли меъморий иншоотлар қулай бўлиши билан биргаликда, гўзал ҳам бўлиши керак?

Флорариум

Кичик боғ

Органик меъморчилик.
Шаршара устидаги уй.
Пенсильвания, АҚШ

§ 20. ИНТЕРЬЕРНИ БАЙРАМОНА БЕЗАТИШ

Байрам Мереке Праздник Holiday

Декор безатишнинг бир усули сифатида меъморчилик санъати ва дизайнга қадар пайдо бўлган.

Инсоният жуда қадимданоқ тева-рак-атрофининг чиройли, кўркам бўлишини истаган.

Дастлабки жамоа тузуми вақти-да хунармандлар идиш-товоқларга ўймакорлик билан нақш чизиб, тош-дан, ҳайвонларнинг озиқ тишлари-дан тақинчоқлар ясашган. Ўша вақтнинг ўзидаёқ уйларни турли ёзувлар билан кўркамлаштириб, тошга, ёғочга нақш чизишган.

Кейинчалик, инсоният тараққиё-ти билан боғлиқ ҳолда техника пай-до бўлиб, безатишнинг муҳим усул-лари қўлланила бошлади.

«Декор» сўзи (лотинча decoro – «безатаман») бинони (фасад, ин-терьер) ёки буюмни безатиш ти-зими деган маънода қўлланилади.

Интерьерни байрамона безатиш

Қандай қилиб интерьер-да байрамона муҳит ҳосил қилиш мумкин?

Байрамга тайёргарлик пайтида энг аввало бинони безатиш зарур. Шундагина байрамона кайфият ҳосил бўлиб, байрам иштирокчи-ларини кўтаринки ҳиссиёт эгал-лайди.

Бинони байрамона безатиш-да интерьернинг умумий дизай-ни, ранги ва услубини эътиборга олиш зарур.

Интерьерни безатишда қандай байрам эканлигини, хонанинг ўзи-га хослигини назарда тутиш ло-зим.

Шунинг учун безатишнинг режа-лойиҳасини ўйлаштиришда қуйи-дагилар инобатга олинади:

1. Байрамнинг мавзуси – қандай байрамга мўлжаллаб безатили-ши.

2. Байрамга қатнашадиган одам-лар – байрамнинг кимларга мўл-жалланганлиги.

3. Байрам ўтадиган жой – бино-нинг ўзига хослиги.

4. Интерьерни безатиш учун қўлланиладиган буюмларни ва улардан қандай фойдаланиш ло-зимлиги.

5. Безатиш жойлари – шифт, де-вор, дераза, парда, эшик, жиҳоз ва ҳоказолар.

6. Ёруғликнинг тушиши.

Қўшимча ёруғлик ёки ёруғлик таассуратлари (эффект) керак бў-лиши мумкин.

1. Сураатларни кўриб чиқинг.
2. Интеръерни байрамона безатишда қандай безак буюмлари қўлланилган?
3. Бинолар қандай байрамга мослаб безатилган?

Интерьерни байрамона безатишга мўлжалланган декор турлари

Интерьерни байрамона безатишда шар, гул, газлама, қоғоз, чироқдан фойдаланилади.

Уларни турлича мослаштириш мумкин: ранг-баранг шамлар ва шарлардан, янги гуллардан ишланган композиция; қоғоз помпон, фантлар, турли панно, аппликация, инсталляция, матога туширилган нақшлар; гулдан ишланган контурлар, фотохудуд, безакдор вазалар, 3D ёзиш ва ҳоказо.

Безатишга мўлжалланган буюмларни қўлда бор материаллардан фойдаланиб, ясаб олишга ҳам бўлади. Энг муҳими, уларни ўзаро мослаштириб, композиция ярата олиш керак.

 Композиция тушунчасини эсингизга туширинг. Ўз сўзингиз билан айтиб беринг.

 «Байрамга тайёргарлик» мавзусида тақдимот тайёрланг. Интерьерни безатишда қандай ғоялардан фойдаланиш мумкин? Уйғунлик ва композиция масаласини қандай ифода этасиз? Қарорингизни синфдошларингиз билан муҳокама қилинг.

Безатиш учун энг аввало байрамнинг қаерда ўтишига аҳамият берилади. Бино (хона) унинг кўлами, интерьернинг ранги, ёритилиши, тадбирнинг очиқ осмон остида ёки бинонинг ичида ўтиши ва ҳоказоларга боғлиқ ҳолда турлича безатилади.

Безатиш вақтида безакларнинг хавфсиз бўлишига эътибор бериш зарур: ўткир ва тез синувчан шиша ва ойнали мосламалар бўлмаслиги керак.

Безатиш учун тез ўрнатиладиган ва тез олиб ташланадиган, енгил нарсалардан (қурилмалар) фойдаланган маъқул.

Интерьерни безатишга киришишдан олдин ўй ва фикрингизни жамлаб олинг.

Ўй ва фикр – бўлажак композициянинг асосий ғояси.

Ўйлаштирилган режани аниқ шакл ва образда амалга ошириш учун дизайннинг аниқ қоидалари ва усуллари асосланиш керак. Шу орқали чиройли композиция яратиш мумкин.

Интерьерни байрамга мос безатинг.

1. Интерьерни байрамга мос (танлов бўйича) безатишнинг бадиий ва композицион ечимларини аниқланг.

2. Эскизли лойиҳа яратинг.

3. Безак буюмларни тайёрлашга керакли материаллар ва асбоб-ускуналарни танлаб олинг.

4. Ўз ишларингизни ва синфдошларингизнинг ишларини баҳоланг.

1. Интерьерни байрамона безатишда қандай тамойилларни биринчи ўринга қўйиш керак?

2. Ўз фикрларингизни амалга ошира олдингизми?

*Уйгунлик – гармония (грекча *harmo-nia* – боғланиш, мутаносиблик, ҳамоханглик) – қисмларнинг мутаносиб бўлиши, турли бўлақларнинг яхлитликни ҳосил қилиши.*

Уйгунлик гўзалликни таърифлашда қўлланилади.

Дизайндаги уйгунлик – композиция яратувчи қисмларнинг бир-бирига ўзаро мувофиқлиги.

Интерьерни байрамона безатишга мўлжалланган декор турлари

ХАВФСИЗЛИК ҚОИДАЛАРИ

• Умумий

иш давомида:

1. Махсус кийимни кийиб, рўмол ўраб олинг.
2. Асбоб-ускунани вазифасига кўра ишлатинг. Қандай фойдаланишни билмайдиган ускуналарни ишлатманг.
3. Бузилган ёки яроқсиз қуроллардан фойдаланманг.
4. Иш давомида ускуналардан қоидага мувофиқ фойдаланинг.
5. Асбоб-ускуналарни ўз ўрнига қўйинг.
6. Асбоб-ускунадан ўқитувчи ўргатганидай қилиб фойдаланинг.

• Гилам тўқиш пайтида

иш давомида:

1. Иш ўрни қулай бўлиши керак, табиий ёки сунъий ёруғлик тушиб туриши керак. Ёруғлик чап томондан ёки олдинги томондан туриши керак.
2. Асбоб-ускунадан, иш қуролидан мақсадли фойдаланиш керак.
3. Иш ўрнини тоза ва озода тутинг.
4. 30–40 минут ишлагандан кейин албатта дам олинг.
5. Стулда ҳоматингизни тик тутиб ўтиринг, орқаларингиз ўриндиқнинг орқасига тегиб туриши керак.
6. Кўз билан буюмнинг оралиғи тахминан 30 см бўлиши керак.
7. Иш давомида тана ҳолатни вақти-вақти билан ўзгартириб туриш лозим.

ишни якунлагандан сўнг:

1. Иш ўрнингизни тартибга келтиринг.
2. Махсус кийимларингизни ечиб, қўлларингизни тозалаб ювинг.

• Газлама билан ишлаган пайтда

иш давомида:

1. Игнани ўз ўрнида (ёстиқчада, махсус қутичада ва ҳ.к.) сақланг, иш жойида қолдириб кетманг.
2. Занглаб қолган игна ёки тўғноғични ишлатманг.
3. Қўл игнадан фойдаланган вақтда ангишвона кийиб олинг.
4. Газламага андазаларни тўғноғичларнинг ўткир учи билан ўзингиздан тескари йўналишда қаданг.
5. Қайчини ўз жойига ёпиқ ҳолда қўйинг, бир-бирингизга ёпиқ ҳолатда, тутқичини олдинга қаратиб узатинг.

6. Тикув машинасига ишлаб турган пайтида энгашманг.
7. Жароҳатлаб олмаслик учун қўлларингизни тикув машинасининг тагига олиб борманг.
8. Ипни қайчи ёрдамида қирқинг.

ишни битиргандан сўнг:

1. Тикув машинасини токдан ажратинг.
2. Асбоб-ускуналарни йиғиб, иш ўрнини тартибга келтиринг.
3. Махсус кийимларингизни ечиб, қўлларингизни тозалаб ювинг.

• Электр дазмолда ишлаган пайтда

ишни бошлашдан олдин:

1. Дазмолнинг вилкаси ва электр симининг бутунлигини текширинг.
2. Дазмол тагига қўйиладиган иссиққа чидамли махсус таглик, ди-электрик гиламча борлигига аҳамият беринг.

иш вақтида:

1. Электр дазмолни фақат қуруқ қўл билан электр токига уланг ва узинг.
2. Иш вақтидаги қисқа танаффусда электр дазмолни иссиққа чидамли тагликка қўйинг.
3. Қизиб турган дазмолнинг электр шнурига тегмаслигини назорат қилинг.
4. Қўлни куйдириб олмаслик учун қизиб турган дазмолнинг металл қисмига тегманг ва газламани ҳаддан ташқари кўп намламанг.
5. Электр токига уланган дазмолни назоратсиз қолдирманг.
6. Дазмолнинг нормал ишлашини назорат қилинг ва иш тугагач, уни вилкасидан ушлаб тортиб, электр токидан ажратиб қўйинг.

ишни якунлагандан сўнг:

1. Электр дазмолни токдан ажратинг.
2. Иш ўрнини тартибга келтиринг.
3. Махсус кийимингизни алмаштириб, қўлингизни яхшилаб совунлаб ювинг.

• Қайчи билан ишлаган вақтида

1. Қайчини ўз ўрнида (махсус қутичада ёки ғилофда) сақланг.
2. Қайчи очиқ қолмасин, юзи ўзингиздан тескари қараб турсин.

3. Қайчини бир-бирингизга ёпиқ ҳолатда, тутқичини олдинга қаратиб узатинг.

4. Иш битгач, қайчини махсус қутичага солиб қўйинг.

• Қўл ишларини бажарган вақтда

ишни бошлашдан олдин:

1. Игна ва тўғноғичларни санаб олинг.
2. Асбоб-ускуналарни ўз ўрнига қўйинг.

иш давомида:

1. Эҳтиёт бўлинг.
2. Қўл игнадан фойдаланган пайтда ангишвона кийиб олинг.
3. Игна ва тўғноғичларни игна қутига солиб қўйинг.
4. Қайчининг юзлари очиқ қолмасин, ўнг томонингизда юзи ўзингиздан тесқари қараб турсин.
5. Қайчини бир-бирингизга ёпиқ ҳолатда узатинг.

иш битгандан сўнг:

1. Игна қутичасидаги игна ва тўғноғичларни санаб чиқинг (иш бошланганда нечта игна бўлса, иш тугаганда ҳам шунча игна бўлиши керак).
2. Иш ўрнини тартибга келтиринг.

Манзарали-амалий санъат

Басқур – кигиз уйни безатишга мўлжалланган тўқилган тасма. Текис тўқимачилик усули билан ишланади.

Бау – попукли, тўқилган нақшли тасма.

Гилам – безак ва хонани совуқдан сақлаш учун фойдаланиладиган бадий тўқима буюм.

Интервью – радио ёки телевидение орқали намойиш этишга нашр қилишга мўлжалланган суҳбат.

Моки – ичида ўралган, мустаҳкамланган ипи бор, овал, узунчоқ галтак.

Репортаж – нашриёт воситалари, радио, телевидение орқали бериладиган, бўлиб ўтган ҳодиса, кундаликдаги воқеалар ҳақидаги хабар.

Сирмақ – кигизнинг пишиқ қаторидан қирқиб олинган андазаси бир хил, ранги ҳар хил икки тасвирли асосга тикиладиган ва полга тўшаладиган жундан босилган буюм.

Текемет – устки қисмига турли рангдаги нақш бостирилган жундан тайёрланган кигиз. Сирмаққа қараганда текеметнинг ясашиши осон ва нақшларининг шакли аниқ кўзга ташланмайди.

Тускигиз – интерьер безагининг элементи, кигизга бахмалдан (барқут) ўйилган нақш тикиб (апликация) безатилган, деворга илинадиган гилам.

Тўқимачилик – хунармандчиликнинг қадимий туридан бири, тўқима матонинг тайёрланиш жараёни.

Фоторепортаж – фотосурат воситалари билан тайёрланган ахборот.

Хуржун – мато ёки чармдан тикилган, турли нарса олиб юришга мўлжалланган буюм.

Шолча – терма ва кежим териш (бўқар теру) усулида кичик ўлчамли дастгоҳларда тайёрланган нақшли тўқима тасмаларни қирқиб, кейин узунлиги бўйича бириктириб, тайёрланган туксиз гилам.

Ўрмак – шолча, қоп, басқур ва бошқа тўқишга мўлжалланган маҳаллий дастгоҳ.

Дизайн ва технология

Аксессуар – бош кийим, оёқ кийим, пайпоқ маҳсулотлари, шарф, рўмол, галстук, қўлқоп сингари либосга қўшимча буюмлар.

Ансамбль – одамнинг қиёфаси билан мувофиқлашиб, яхлит гўзаллик сифатида танланиб олинган, бир-бирини тўлдирадиган кийим ва буюмларнинг уйғунлиги.

Визаж – одам ташқи қиёфасининг макияж ва соч турмаги билан мослиги.

Визажист – макияж соҳасининг мутахассиси, макияж воситалари орқали қиёфа яратувчи.

Гардероб – алоҳида одамга хос, ташқи қиёфаси ва кундалик ҳаётига мос, турли вазиятлар (иш, дам олиш, байрам, тантана ва ҳ.к.)га мўлжалланган ўзаро мувофиқлашган кийим ва аксессуарлар тўплами.

Демакияж – косметикани ўчириш, терини тозалаш.

Дефиле – коллекцияни кўрсатиш давомида томошабинларга кийим намуналарини тақдим этиш.

Ёпинчиқ – энгсиз сиртқи кийим.

Комплект – бир неча буюмнинг яхлит мажмуи. Бир-бири билан услуги, тури, ранги мослашган пальто ва кўйлак, костюм ва пальто, кофта ва юбка, свитер, шим ва нимчадан комплект тузилиши мумкин.

Кейп – ёнида қўлга мўлжалланган ўйиқлари бор, эркин намунадаги пальто-ёпинчиқ.

Кийим коллекцияси – услубига кўра бириктирилган кийим-кечаклар.

Концепция – бир нарса ҳақида кўзқарашлар тизими, асосий ғоя, моқият.

Кутюрье – мода санаотидаги модельер-рассом.

Макияж – косметик воситалар ёрдамида юзга пардоз бериш.

Мода – маълум бир вақтгача аниқ бир ижтимоий муҳитда устувор бўладиган дид ва қизиқишлар мажмуи.

Пончо – тўғри тўртбурчакли ёки ярим айлана туридаги сиртқи кийим.

Ранг бериш – турли ранг берувчи воситалар (шампунь, крем, гель, бальзам) ёрдамида сочни маълум бир рангга бўяш.

Стилист – соч намунаси (сартарош-стилист, топ-стилист), маки-яж (стилист-визажист), кийим (стилист-имиджмейкер), фотообраз (фотограф-стилист) орқали стиль (имидж)ни шакллантирувчи мутахассис.

Эклектика – турли стилларнинг аралашиси, бир неча стиль, концепция, гоёнинг биргаликда қўлланилиши.

Уй маданияти

Акцент – композициянинг асосий мазмуни, самарали қисми. Ўсимликлар олами, чизиқларнинг ғайриоддий ечими ва ранглар мослиги билан берилиши мумкин.

«Альп тепалиги» – тошлоқ ерларнинг ўсимлик билан мослаштирилган ландшафтли қурилиши.

Ансамбль (ландшафт) – ландшафт дизайнидаги иншоат, сув ҳавзалари, ўсимликлар ва бошқа элементлардан тузилиб, яхлит бадиий композиция ташкил этувчи мажмуа.

Арка – икки тик устунга жойлаштирилган меъморий дарвоза.

Меъморчилик элементлари – ер майдонининг умумий ландшафтига мослашган бинолар ва қурилишлар.

Бонсай – паст бўйли дарахтлар ўстириш санъати.

Гулжияк – боғча, дарвоза ёки ҳовли чегаралари бўйлаб ингичка йўлакча тарзида экиладиган гул майдончалари.

Гулзор – боғни ёки соябоғни манзарали гуллар билан безатишнинг асосий элементларидан бири. Шакли бўйича гулзор манзарали гуллайдиган ўсимликлар экиланган ёпиқ ихчам элемент. Гулзор турли шаклда, асосан квадрат ва доира шаклида бўлади.

Гулчамбар синчи – гуллардан гулчамбар (безаклар) ясашга бағишланган, табиий ва техник материалдан ясалган конструкция.

Декоратор – интерьерни безатадиган малакали мутахассис.

Жияк, ҳошия – боғ, соябоғ йўлларини ва бошқа майдонларни йўлак кўринишида экиланган баланд бўлмаган манзарали ўсимликлар билан безатиш.

Ландшафт – таркибий қисмлари ўзаро боғланишда бўладиган табиий чегаралари мавжуд мажмуа.

Ландшафт дизайнери – ландшафт (боғ, хиёбон, ер участкалари ва ҳ.к.)ни лойиҳалайдиган мутахассис.

Ландшафт дизайни – ландшафт меъморчилигининг усуллари ва воситалари билан мавзувий-маконли муҳит шакллантиришга, маданий ландшафтнинг қисмларини бадиий бириктиришга йўналтирилган ижодий фаолият.

Ландшафт меъморчилиги – очик макон меъморчилиги. Уни ташкил этишда табиий элементлар ва ташқи ободончилик элементлари етакчи роль ўйнайди. Ландшафт меъморчилигининг махсус материалларига рельеф, яшил ҳудудлар, гуллар, сув, кичик меъморий шакллар киради.

Минтақаларга бўлиш – хонанинг умумий маконини функционал минтақаларга бўлиш орқали безаш усули.

Органик меъморчилик – XX аср меъморчилик санъатидаги йўналиш. Бўлак бутунга қандай тааллуқли бўлса, бутун ҳам бўлакка шундай тегишли эканини кўрсатувчи фалсафий қарашдаги яхлитлик ушбу йўналишнинг асоси ҳисобланади. Бу йўналишга XIX асрнинг 90-йиллари америкалик меъмор Луис Генри Салливен (1856–1924) асос солди.

Пергола – шох-шаббалар ёки такрорланувчан нарсалардан (тиргак, дарвоза, устунлар) бруслар ёрдамида қурилган, чирмовуқлар билан ёпилган бостирма (соябон).

Пешайвон (терраса) – устунлар устига ёпилган томи бор майдон кўринишидаги, уйга тақаб солинган иншоот.

Рокарий – ландшафт дизайнининг замонавий элементи, оддий гулзор ва тошлардан тузилган тошлоқ боғ.

Сопол хум – гулдон ёки манзарали сават шаклига эга бўлган, табиий гулларга мўлжалланган тупроқ солинган идиш.

Табиий чорбоғ – дарахт ва буталарни бир хил шаклдаги геометрик шаклда қирқиб, боғни манзарали ўраш.

Тошли девор – тош ва гуллардан тузилган ландшафт композицияси.

Тош тўшама – ободонлаштириш мақсадида сўқмоқ, йўлак ва бошқа йўлларни тош билан қоплаш.

Топиари санъати – буталар ва дарахтларни фигурали буташ санъати.

Флорист – гулчилик соҳасининг мутахассиси (интерьерни гул билан безатиш), гулдаста ва шунга ўхшаш бошқа буюмларни тайёрловчи.

Флористик шимғич – намликни яхши сингдириб, уни узоқ муддат сақлаб турадиган капилляр хусусияти бор, сунъий ғовакли материал. Шунингдек пиафлор, оазис сифатида маълум.

Шийпон – турли шакл ва материалдан қурилган бостирма.

Шпалера – маълум бир шаклни бериш учун дарахт новдалари боғланадиган ёки ўсимликлар чирмашадиган махсус қалқон ёки панжара.

Экстерьер – сиртқи шакл, иморатнинг ташқи кўриниши, фасад.

1-ИЛОВА

Қозоғистон дизайнерлари

Балнур Асанова

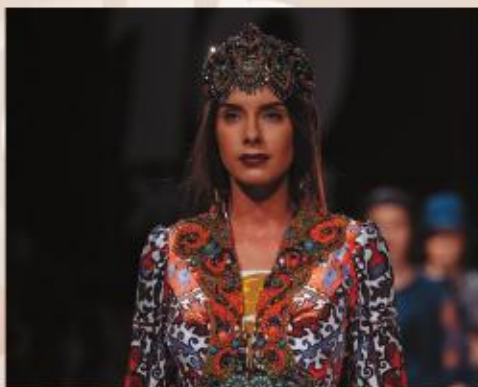

Қуралай Нуркадилова

Аида Кауменова

Ая Бапани

Айгул Қосимова

Лария Джакамбаева

2-ИЛОВА

Қўлда ясалган аксессуарлар

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қасенова К., Шкляева С. Кілем мен тұскілем тоқып үйренеміз. Учимся ткать ковры и гобелены. – Алматы, 2009.
2. Казахские ковры. Альбом из серии «Памятники культуры Казахстана». Сост.: Г. Бакирова, Н. Ажарова. – Алматы: DIDAR, 1998.
3. Капекова Г. А. Өрнек жолы – Путь орнамента – Ornament's way. – Алматы: Асыл Сөз, 2014.
4. Крижановская Н. Я. Основы ландшафтного дизайна. – Ростов н/Д: Феникс, 2005.
5. Павленко Л. Г. Ландшафтное проектирование. Дизайн сада. – Ростов н/Д: Феникс, 2005.
6. Разумовский Ю. В., Фурсова Л. М., Теодоронский В. С. Ландшафтное проектирование: учебное пособие. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2014.
7. Рачицкая Е. И., Сидоренко В. И. Моделирование и художественное оформление одежды. – Ростов н/Д: Феникс, 2014.
8. Справочник дизайнера декоративно-прикладного искусства / под общ. ред. Л. Р. Маиляна. – Ростов н/Д: Феникс, 2014.
9. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5–9-сыныптарына арналған «Көркем еңбек» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016.
10. Тыныбеков Құрасбек: альбом / құрастырушы автор Е. Ералы. – Алматы: Өнер, 2007.
11. Такишева Г. А., Асанова Б. Е. Моделирование и художественное оформление одежды. Учебник. – Астана: Фолиант, 2008.
12. Труханова А. Т. Технология мужской и женской верхней одежды: учебник. – М.: Высш. шк., 2003.

ҚЎШИМЧА АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Васильченко А. А. Панно и гобелены в нетрадиционной технике. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2004.
2. Горяинова О. В. Стильная бижутерия своими руками. – Ростов н/Д: Феникс, 2005.
3. Гусева А. Г. Нетканый гобелен или вышивка петлей. – М.: Культура и традиции, 2007.
4. Захарченко И. Моделирование и художественное оформление прически. – Астана: Фолиант, 2010.
5. Ландшафтный дизайн: планы, идеи, советы. – СПб: Питер, 2010.
6. Настольная книга домашнего визажиста. Серия «Хит сезона». Автор-составитель И. Залевская. – Ростов н/Д: Феникс, 2003.
7. Моне А. Каталог вечерних причесок и визажа + 20 модных аксессуаров. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005.
8. Прически для праздников и особых случаев XXI века. – М.: ЭКСМО, 2006.
9. Силаева М. А. Пошив изделий по индивидуальным заказам. – М.: Академия, 2004.
10. Уталишвили Н. А. Эксклюзивный гобелен: Техника. Приемы. Изделия: Энциклопедия. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2009.
11. Харди С. Коврики своими руками / Пер. с англ. А. Е. Гончаровой. – М.: Мир книги, 2005.